

Hallituksen esitys eduskunnalle merityötä koskevan yleissopimuksen ohjeiston muutosten hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi merityötä koskevan Kansainvälisen työjärjestön vuoden 2006 yleissopimuksen ohjeistoon vuonna 2022 tehdyt muutokset sekä lain niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Ohjeiston muutokset koskevat oikeankokoisten suojavarusteiden saantia, ruoan ja juoman maksuttomuutta ja laatua aluksella, hylättyjen merenkulkijoiden kotimatka-oikeutta ja korvaavan miehistön asemaa, merenkulkijoiden oikeutta päästä välittömään terveydenhoitoon maihin sekä menehtyneiden merenkulkijoiden ruumiin tai tuhkan kotimaahan palauttamista, sosiaalisen kommunikaation mahdollistavia yhteyksiä aluksella ja satamissa, menehtyneiden merenkulkijoiden kuolemantapausten tutkintaa ja vuosittaista raportointia ILOlle sekä eräitä muita teknisluonteisempia muutoksia. Muutokset kohdistuvat sekä ohjeiston oikeudellisesti sitovaan osaan että suositusosaan.

Ohjeiston muutosten toimeenpanemiseksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettuun lakiin sekä työvoimapalveluiden järjestämisestä annettuun lakiin lisättäisiin säännökset merenkulkualan yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajaa koskevista velvoitteista. Niihin tehtäisiin myös jo voimassa olevaan merityöyleissopimuksen ohjeistoon perustuvia täsmennyksiä. Lisäksi merityösopimuslakiin lisättäisiin säännökset työnantajan velvollisuudesta ilmoittaa työsuojeluviranomaiselle merenkulkijoiden kuolemantapauksista niiden raportoimiseksi Kansainväliselle työjärjestölle. Lisäksi merityösopimuslakiin tehtäisiin teknisluonteinen muutos.

Merityöyleissopimuksen ohjeiston muutokset tulevat kansainvälisesti voimaan 23.12.2024. Muutosten voimaansaattamista koskeva laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana. Tarkoitus on, että mainittu laki ja ehdotettavat merityösopimuslain sekä julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain merityöyleissopimuksen ohjeiston muutokseen perustuvat muutokset tulisivat voimaan samanaikaisesti kuin yleissopimuksen ohjeiston muutokset tulevat kansainvälisesti voimaan. Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki on kumottu työvoimapalveluiden järjestämisestä annetulla lailla, joka tulee voimaan 1.1.2025. Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025. Merityösopimuslain teknisluonteinen muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2024.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
2 Sopimuksen ja esityksen tavoitteet	5
2.1 Sopimuksen tavoitteet	5
2.2 Esityksen tavoitteet	7
3 Keskeiset ehdotukset	7
4 Esityksen vaikutukset	8
4.1 Johdanto	8
4.2 Viranomaisvaikutukset	9
4.3 Yritys- ja työelämävaikutukset	9
5 Lausuntopalaute	10
6 Sopimuksen määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön	10
6.1 Yksityinen työnvälitys	10
6.1.1 Ohjeiston määräykset merenkulkualan yksityisestä työnvälityksestä	10
6.1.2 Yksityistä työnvälitystä koskeva kansallinen lainsäädäntö	11
6.1.3 Työsuhteesta johtuvien saatavien turvaaminen ja tiedonsaanti oikeussuojakeinoista	12
6.1.4 Nykytilan arviointi	13
6.2 Hylättyjen merenkulkijoiden kotimatka-oikeus ja korvaavien merenkulkijoiden oikeuksien turvaaminen	19
6.2.1 Merityöyleissopimuksen määräykset kotimatka-oikeudesta	19
6.2.2 Suomen lipun alla työskentelevien merenkulkijoiden kotimatka-oikeutta koskeva kansallinen lainsäädäntö	20
6.2.3 Nykytilan arviointi	21
6.3 Sosiaaliset yhteydet	23
6.3.1 Nykytilan arviointi	24
6.4 Merimiespalvelut satamissa (internetyhteys)	24
6.5 Ruoan ja juoman maksuttomuus aluksella sekä ruoan laatu	25
6.6 Välitön sairaanhoito maissa sekä menehtyneen merenkulkijan ruumiin tai tuhkan palauttaminen kotimaahan	26
6.6.1 Välitön sairaanhoito maissa	26
6.6.2 Menehtyneiden työntekijöiden ruumiin tai tuhkan kotimaahan palauttaminen	27
6.7 Oikeankokoisten suojavarusteiden saanti	29
6.8 Merenkulkijoiden kuolemantapausten tutkinta, kirjaaminen ja raportointi ILOlle	30
6.8.1 Merityöyleissopimuksen määräykset merenkulkijoiden kuolemantapauksista	30
6.8.2 Kansallinen lainsäädäntö	30
6.8.3 Nykytilan arviointi	31
6.9 Aluksen rekisteröityä omistajaa koskeva MLC:n liitteiden muutokset	32
7 Lakiehdotuksen säännöskohtaiset perustelut	33
7.1 Laki merityötä koskevan yleissopimuksen ohjeiston muutoksista	33
7.2 Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta	33
7.3 Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä	35
7.4 Merityösopimuslaki	36
8 Voimaantulo	36

9 Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumus.....	37
10 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys.....	37
10.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus	37
10.2 Käsittelyjärjestys	38
LAKIEHDOTUKSET	39
1. Laki merityötä koskevan yleissopimuksen ohjeiston muutoksista.....	39
2. Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 luvun muuttamisesta	40
3. Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muuttamisesta.....	41
4. Laki merityösopimuslain 3 luvun 1 §:n ja 13 luvun 12 §:n muuttamisesta.....	43
SOPIMUSTEKSTI.....	45
LIITTEET	51
RINNAKKAISTEKSTIT	51
2. Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 luvun muuttamisesta	51
3. Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muuttamisesta.....	53
4. Laki merityösopimuslain 3 luvun 1 §:n ja 13 luvun 12 §:n muuttamisesta.....	55

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Kansainvälisen työjärjestön (ILO) merityötä koskevan vuoden 2006 yleissopimuksen (jäljempänä *merityöyleissopimus* tai *MLC*) tarkoituksena on vahvistaa koko merenkulkualan kattavat, yksinkertaiset, selkeät ja johdonmukaiset kansainväliset vähimmäisnormit.

Vuoden 2022 Kansainvälisessä työkonferenssissa hyväksyttiin kolmikantaisen erityiskomitean (the Special Tripartite Committee of the Maritime Labour Convention, 2006, STC) valmistelemat muutokset merityöyleissopimuksen ohjeistoon. Muutoksien taustalla vaikuttivat osin Covid-19 -pandemian aikaiset kokemukset merenkulkualalla. Muutokset koskevat oikeankokoisten suojavarusteiden saantia, ruoan ja juoman maksuttomuutta ja laatua aluksella, hylättyjen merenkulkijoiden kotimatka-oikeutta ja korvaavan miehistön asemaa, merenkulkijoiden oikeutta päästä välittömään terveydenhoitoon maihin sekä menehtyneiden merenkulkijoiden ruumiin tai tuhkan kotimaahan palauttamista, sosiaalisen kommunikaation mahdollistavia yhteyksiä aluksella ja satamissa, menehtyneiden merenkulkijoiden kuolemantapausten tutkintaa ja vuosittaista raportointia ILOlle sekä eräitä muita teknisluonteisempia muutoksia. Muutokset kohdistuvat sekä ohjeiston oikeudellisesti sitovaan osaan että suositusosaan.

Merityöyleissopimuksen XV artiklan mukaisesti ohjeiston muutokset tulevat kansainvälisesti voimaan 23.12.2024. Sopimuksen XV artiklan 8 kohdan mukaan sopimuksen ohjeistoon hyväksytty muutos ei kuitenkaan tule automaattisesti voimaan sellaisen valtion osalta, joka ilmoittaa määräajassa pääjohtajalle, että muutos sitoo sitä vasta sen jälkeen, kun se on tehnyt erikseen ilmoituksen muutoksen hyväksymisestä.

Koska ohjeiston muutokset kuuluvat lainsäädännön alaan, Suomi on ilmoittanut 3.3.2023 ILO:n pääjohtajalle, että ne tulevat Suomessa voimaan vasta, kun Suomi on tehnyt erikseen pääjohtajalle ilmoituksen muutosten hyväksymisestä. Tavoitteena on, että tarvittavat lainsäädäntömuutokset saatettaisiin Suomessa voimaan samaan aikaan, kun ohjeiston muutokset tulevat kansainvälisesti voimaan ja että Suomi ilmoittaa ILO:n pääjohtajalle muutosten hyväksymisestä kuutta kuukautta ennen ohjeiston muutosten kansainvälistä voimaantuloa.

1.2 Valmistelu

Sopimuksen valmistelu

Merityöyleissopimuksen XIII artiklassa tarkoitettu kolmikantainen erityiskomitea päätti neljännessä kokouksessaan Genevessä (5.–13.5.2022) jäljempänä selostettavista muutoksista yleissopimuksen ohjeistoon.

Yleissopimuksen XV artiklan 5 kohta edellyttää erityiskomiteassa hyväksytyjen muutosten hyväksymistä seuraavassa ILO:n työkonferenssissa. Työkonferenssi hyväksyi ohjeistoon tehtävät muutokset 110. kokouksessaan Genevessä 6.6.2022.

Työkonferenssissa hyväksytty muutos katsotaan hyväksytyksi, ellei yli 40 prosenttia yleissopimuksen ratifioineista jäsenvaltioista, jotka edustavat vähintään 40 prosenttia

yleissopimuksen ratifioineiden jäsenvaltioiden alusten bruttovetoisuudesta, ole määräajan loppuun mennessä ilmoittanut pääjohtajalle virallisesti tyytymättömyyttään. Määräaika tyytymättömyyden ilmoittamiselle päättyy 23.6.2024. Ohjeiston muutos tulee kansainvälisesti voimaan kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun tyytymättömyyden ilmoittamiselle varattu määräaika päättyy. Siten muutokset tulevat kansainvälisesti voimaan 23.12.2024.

Kansallinen valmistelu

Esitys on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimivassa merimiesasiain neuvottelukunnassa, jossa ovat edustettuina työ- ja elinkeinoministeriön lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö sekä merenkulkualan työmarkkinajärjestöt.

Luonnos hallituksen esitykseksi oli lausuntokierroksella lausuntopalvelussa 21.12.2023—2.2.2024. Lausuntoja saatiin kahdeksan kappaletta. Lausunnon antoivat Suomen Varustamot ry, Suomen Merimies-Unioni SMU ry, sosiaali- ja terveysministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Lounais-Suomen aluehallintovirasto, Ahvenanmaan maakuntahallitus ja Tallink Silja Oy.

Hallituksen esityksen valmistelua koskevat asiakirjat ovat nähtävissä valtioneuvoston julkisessa palvelussa osoitteessa <https://valtioneuvosto.fi/hankkeet> tunnuksella [TEM064:00/2023](https://valtioneuvosto.fi/hankkeet).

2 Sopimuksen ja esityksen tavoitteet

2.1 Sopimuksen tavoitteet

Merenkulkijan tiedonsaantioikeudet yksityisessä työnvälityksessä

Merityöyleissopimuksen ohjeiston normi A1.4 koskee työnvälitystä. Normin 5 kohta koskee jäsenvaltioiden velvoitteita yksityisten työnvälityspalveluiden järjestämisessä. Velvoitteita sovelletaan, jos jäsenvaltiossa on käytössä yksityisiä työnvälityspalveluita. Normin 5 kohtaan on lisätty uusi velvoite, jonka tarkoituksena on edistää merenkulkijoiden tiedonsaantioikeuksia menettelyistä, joilla korvataan työsopimusvelvoitteiden täyttämättä jättämisestä aiheutunut taloudellinen menetys.

Muutos perustui työntekijäpuolta edustavien merenkulkijoiden järjestöjen aloitteeseen ja sen taustalla olivat Covid-19 -pandemian aikaiset kokemukset. Merityösopimuksen allekirjoittamisesta huolimatta työtä ei välttämättä ollut enää tarjolla. Työntekijälle oli kuitenkin saattanut koitua kustannuksia siirtymisestä satamaan, josta työnteon oli määrä alkaa. Merityöyleissopimuksessa säädetty yksityisiä työnvälityspalveluita koskeva vakuutukseen tai vastaavaan perustuva järjestelmä antaa taloudellista turvaa merenkulkijoille, mutta heidän voi kuitenkin olla vaikeaa saada tietää järjestelmän mukaisista oikeuksistaan ja siitä, mitä kautta heidän on mahdollista saada korvausta syntyneistä kuluista ja vaatia mahdollisia muita saatavia.

Hylättyjen merenkulkijoiden kotimatka-oikeus ja korvaavien merenkulkijoiden oikeuksien turvaaminen

Normin A2.5.1 kohdan 9 muutoksen tarkoituksena on korostaa jäsenvaltioiden velvoitteita hylättyjen merenkulkijoiden kotimatkan helpottamisessa. Tavoitteena on myös vahvistaa satamavaltioiden, lippuvaltioiden ja merenkulkijoiden kotimaiden yhteistyövelvoitetta ja varmistaa, että alukselle palkatut korvaavat merenkulkijat saavat MLC:n mukaiset oikeutensa. Muutoksen taustalla ovat tilanteet, joissa eräiden maiden satamavaltioviranomaiset ovat

estäneet hylätylle alukselle jääneiden merenkulkijoiden kotimatkoja vedoten esimerkiksi kansainväliseen meriturvallisuutta koskevaan SOLAS-yleissopimukseen¹, joka edellyttää tiettyä vähimmäismiehitystä aluksella aluksen turvallisen ylläpidon varmistamiseksi.

Sosiaaliset yhteydet

Merityöyleissopimuksen normi A3.1 (Asuintilat ja virkistysmahdollisuudet) koskee velvollisuutta järjestää kaikille aluksessa oleville merenkulkijoille erityisiä virkistys- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Velvollisuuteen lisättiin vuonna 2022 maininta siitä, että velvollisuus kattaa myös sosiaaliset yhteydet. Sosiaalisilla yhteyksillä tarkoitetaan puhelin- ja internetyhteyksiä. Muutoksen tavoitteena on, että pitkiä ajanjaksoja merellä viettävät merenkulkijat voivat pitää yhteyttä läheisiinsä esimerkiksi sosiaalisen median palveluiden välityksellä.

Ruoan ja juoman maksuttomuus aluksella sekä ruoan laatu

Normin A3.2 muutosten tavoitteena on turvata aluksella tarjottavan ruoan riittävyys, ravintoarvot, laatu ja monipuolisuus sekä ruoan ja juoman maksuttomuus. Velvoitteiden täsmentämisellä turvataan merenkulkijoiden hyvinvointia ja työturvallisuutta.

Välitön sairaanhoito maissa sekä menehtyneen merenkulkijan ruumiin tai tuhkan kotimaahan palauttaminen

Merityöyleissopimuksen normi A4.1 koskee sairaanhoitoa aluksella ja maissa. Normiin tehtyjen lisäysten tavoitteena on varmistaa, että merenkulkijat saavat välitöntä sairaanhoitoa maissa. Lisäksi muutoksilla veloitetaan jäsenvaltioita helpottamaan laivanvarustajan vastuulle kuuluvan ruumiin tai tuhkien kotimatkan järjestämistä, kun jäsenvaltion aluevesille tai satamaan seuraavaksi saapuvassa aluksessa on menehtynyt merenkulkija. Ohjeiston muutosten tavoitteena on estää tilanne, jossa valtiot kieltäytyvät päästämästä merenkulkijoita terveyden- tai sairaanhoitoon maihin taudin leviämisen pelossa tai vastaanottamasta alukselle menehtyneiden merenkulkijoiden ruumiita.

Oikeankokoisten suojavarusteiden saanti

Merityöyleissopimuksen normiin A4.3 (Terveyden ja turvallisuuden suojelu ja tapaturmien torjunta) lisättiin vuonna 2022 vaatimus oikeankokoisten henkilönsuojainten tarjoamisesta aluksella. Muutoksen tavoitteena on varmistaa, että aluksella on saatavilla oikeankokoisia suojavarusteita myös naisille.

Merenkulkijoiden kuolemantapausten tilastointi ja raportointi ILOlle

Merityöyleissopimuksen normin A4.3 kohdan 5 lisäyksellä veloitetaan jäsenvaltioiden lipun alla purjehtivilla aluksilla kuolleiden merenkulkijoiden kuolemien tutkintaan, kirjaamiseen ja raportointiin ILOlle vuosittain tätä tarkoitusta varten perustettavaan uuteen kansainväliseen rekisteriin. Maailmanlaajuinen tilastointi kuolemantapauksista voisi mahdollistaa puuttumisen

¹ Ihmishengen turvallisuudesta merellä vuonna 1974 tehty kansainvälinen yleissopimus (SopS 11/1981).

kuolemien taustalla oleviin juurisyihin, kuten mielenterveyden haasteisiin. Koronapandemian aikana merenkulkijoiden tekemien itsemurhien havaittiin lisääntyneen.

Aluksen rekisteröityä omistajaa koskevat MLC:n liitteiden muutokset

Muutokset koskevat myös merityöyleissopimuksen liitteitä A2 – I sekä A4 – I. Liitteet koskevat tietoja, joita normissa A2.5.2 ja A4.2 edellytetään sisällytettävän kyseisissä normeissa säädettyihin rahavakuutta koskeviin asiakirjoihin.

Liitteisiin sovittujen muutosten mukaan kyseisiin asiakirjoihin merkitään laivanvarustajan *tai rekisteröidyn omistajan nimi, jos se on eri kuin laivanvarustaja*. Muutoksen taustalla on se, että joissakin jäsenvaltioissa satamavaltiotarkastajat vaativat, että rahavakuuksia koskevissa asiakirjoissa mainitun tahon on oltava merityösertifikaatissa mainittu laivanvarustaja, vaikka vakuuden ottanut aluksen rekisteröity omistaja saattaakin olla eri taho kuin MLC:ssä tarkoitettu laivanvarustaja. Muutoksen tavoitteena on korjata tämä käytännön epäkohta ja sallia, että vakuutta koskevassa asiakirjassa mainitaan laivanvarustajan sijasta aluksen rekisteröity omistaja, jos se on eri kuin laivanvarustaja.

2.2 Esityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteena on, että Suomi voisi saattaa lainsäädäntönsä vastaamaan ILO:n merityöyleissopimuksen ohjeiston vuoden 2022 muutoksia ja että Suomi voisi ilmoittaa ILOlle muutosten tulevan Suomen osalta voimaan niiden tullessa voimaan kansainvälisesti. Yleissopimuksen ohjeistoon tehdyt muutokset ehdotetaan hyväksyttäväksi ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset saatettavaksi voimaan lailla.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettuun lakiin (916/2012) ja työvoimapalveluiden järjestämisestä annettuun lakiin (380/2023) ehdotettujen muutosten tavoitteena on, että kansallinen lainsäädäntö vastaisi ohjeiston määräyksiä yksityisistä työnvälityspalveluista. Merityösopimuslakiin (756/2011) ehdotettujen muutosten tavoitteena on, että Suomi voisi raportoida ILOlle ohjeiston määräysten edellyttämällä tavalla suomalaisilla aluksilla tapahtuneista merenkulkijoiden kuolemantapauksista.

3 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi merenkulkualan yksityisen työvoimapalvelun tarjoajan tiedonantovelvoitteista henkilöasiakkaan työsopimukseen liittyen ja velvoitteesta tarkastaa merityöhön välitettävien henkilöiden pätevyys tehtävään. Merenkulkualalla yksityisiä työvoimapalveluita tarjoavan olisi myös varmistettava, että henkilöasiakkaan työsopimuksen ehdot ovat siihen sovellettavan lainsäädännön ja työehtosopimuksen mukaisia.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että yksityisen työvoimapalvelun tarjoajan olisi varmistettava, että suomalaisella tai ulkomaisella aluksella työskentelevällä henkilöasiakkaalla on työnantajan vakuutuksen tai vastaavan järjestelmän perusteella oikeus korvaukseen työsuhdesaatavista, kuten kotimatkakustannuksista.

Ehdotuksilla toimeenpannaan merityöyleissopimuksen ohjeiston määräykset merenkulkualan yksityisistä työnvälityspalveluista.

Merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:n mukaisesti suomalaisilla aluksilla työnantaja vastaa kotimatka-oikeuksien ja sairastuneen tai loukkaantuneen työntekijän taloudellisen aseman

turvaamisesta. Työsuojeluviranomaiset valvovat merityösopimuslain vakuutusvelvoitteiden noudattamista. Selvitys vakuutuksen tai muun rahavakuuden olemassaolosta on Liikenne- ja viestintävirasto Traficomien myöntämän merityösertifikaatin eli MLC-todistuskirjan edellytys.

Suomalaisilla aluksilla työskentelevillä on merityösopimuslain 13 luvun 13 a ja 17 §:ssä säädetyn lisäksi oikeus saada korvatuksi työsuhdesaataviaan palkkaturvasta merimiesten palkkaturvain (1108/2000) mukaisesti. Merityöväilyksessä suomalaiselle alukselle yksityisiä työvoimapalveluita tarjoava noudattaisi työnantajana merityösopimuslaista johtuvia vakuutusvelvoitteita, jos kyse on vuokratyöstä tai vähintään tarkastaisi, että työnantajana oleva varustamo noudattaa näitä velvoitteita ja informoisi työhön välitettävää henkilöä tällaiseen järjestelmään liittyvistä oikeuksista. Varustamolla on myös käyttäjäryityksenä ollessaan suppeampi velvollisuus vakuutuksen ottamiseen. Kun henkilö välitetään muutoin kuin vuokratyöntekijänä työhön suomalaiselle alukselle, työnantajana oleva varustamo vastaa vakuutus- ja muista työnantajavelvoitteista.

Kun lisäksi otetaan huomioon, että viranomaiset valvovat vakuutusvelvoitteiden noudattamista suomalaisilla aluksilla ja että merityöntekijöiden työsuhdesaatavat on turvattu palkkaturvajärjestelmän kautta, voidaan katsoa, että suomalaiselle alukselle työhön välitetyn henkilön taloudellinen asema on kattavasti turvattu lainsäädäntöön perustuvien työnantajavelvoitteiden kautta.

Ulkomaisilla aluksilla työskenneltäessä yksityisen työvoimapalvelun tarjoajan olisi asianmukaiset todistukset tarkastamalla varmistuttava siitä, että työnantaja on työsopimukseen sovellettavan lain mukaisesti huolehtinut esimerkiksi vakuutuksesta kotimatkakustannusten turvaamiseksi. Jos aluksen lippuvaltio on ratifioinut MLC:n, olisi tarkastettava, että varustamo noudattaa MLC:stä johtuvia vakuutusvelvoitteita. MLC on ratifioitu kattavasti, joten käytännössä esimerkiksi MLC:n ohjeiston velvoitteet vakuuden asettamisesta kotimatkakustannusten korvaamista varten² tulevat pääsääntöisesti sovellettavaksi, kun henkilö välitetään Suomesta työhön ulkomaiselle alukselle.³ EU-alueen lippuvaltioissa työntekijän taloudellinen asema työnantajan maksukyvyttömyystilanteissa on niin sanotun palkkaturvadirektiivin⁴ johdosta turvattu palkkaturvajärjestelmällä. Lisäksi työntekijöiden saatavien turvaamista työnantajan maksukyvyttömyystapauksessa koskevan ILO:n yleissopimuksen numero 173 ratifioineet jäsenvaltiot ovat velvollisia turvaamaan työntekijöiden saatavat työnantajan maksukyvyttömyystilanteissa joko palkkaturvajärjestelmällä tai työntekijöiden saatavien etuoikeudella.

Merenkulkijoiden kuolemantapausten raportointia koskevien ohjeiston muutosten toimeenpanemiseksi merityösopimuslaissa ehdotetaan säädettäväksi työnantajan velvollisuudesta ilmoittaa matkan aikana tapahtuneesta työntekijän kuolemasta työsuojeluviranomaiselle. Työ- ja elinkeinoministeriö raportoi työsuojeluviranomaiselta saatujen tietojen perusteella ILO:n pääjohtajalle Suomen lipun alla purjehtivilla aluksilla tapahtuneista merenkulkijoiden kuolemista.

² MLC:n ohjeiston säännön 2.5 kohta 2.

³ Listaus jäsenvaltioista, jotka eivät ole ratifioineet merityöyleissopimusta:

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/?p=NORMLEXPUB:11310:0::NO::P11310_INSTRUMENT_ID:312331.

⁴ Direktiivi 2008/94/EY työntekijöiden suojasta työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Johdanto

Esityksellä toteutettavat muutokset johtuvat tarpeesta päivittää lainsäädäntö vastaamaan Suomea sitovan ILO:n merityöyleissopimuksen ohjeiston muutoksia.

4.2 Viranomaisvaikutukset

Esityksellä on vähäisiä vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Esityksessä ehdotetaan, että työsuojeluviranomainen kirjaisi suomalaisilla aluksilla tapahtuneet työntekijöiden kuolemantapaukset niiden raportoimiseksi ILO:n pääjohtajalle. Työsuojeluviranomainen vastaanottaa jo voimassa olevan lainsäädännön mukaan ilmoituksia työtapaturmista, jotka ovat johtaneet työntekijän kuolemaan. Tapaturmavakuutuskeskukselta saatujen tietojen mukaan merityössä tapahtui vuosina 2003–2020 yhteensä seitsemän työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta korvattavaa työtapaturmakuolemaa.

Työnantajan olisi ilmoitettava työsuojeluviranomaiselle kaikista aluksen työntekijöiden matkan aikana tapahtuneista kuolemista. Oletettavasti valtaosa merityöntekijöiden kuolemantapauksista johtuu työtapaturmaturmista. Ehdotuksella ei arvioida olevan käytännössä vaikutusta työsuojeluviranomaisen toimintaan ottaen huomioon työtapaturmakuolemien vähäisen määrän ja sen, että muista syistä johtuvia merityöntekijöiden kuolemia tapahtuu aluksella todennäköisesti varsin harvoin. Työ- ja elinkeinoministeriö raportoi työsuojeluviranomaiselta saatujen tietojen perusteella kuolemantapaukset ILO:n pääjohtajalle.

4.3 Yritys- ja työelämävaikutukset

Edellä mainituista syistä voidaan arvioida, että ehdotetusta työnantajan ilmoitusvelvollisuudesta työntekijän kuolemantapauksesta ei käytännössä nykytilaan verrattuna aiheudu hallinnollista taakkaa. Työnantajan on jo voimassa olevan lainsäädännön mukaan ilmoitettava työtapaturmakuolemasta työsuojeluviranomaiselle ja kaikista matkan aikana tapahtuneista kuolemantapauksista työntekijän lähiomaiselle.

Ehdotuksella on vaikutuksia merenkulkualan yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajien toimintaan. Suomessa merenkulkualan yksityinen työnvälitys on määrältään varsin vähäistä eli ehdotukset kohdistuvat hyvin rajattuun joukkoon yrityksiä. Merenkulkualan kasvavan työvoimapulan johdosta on kuitenkin todennäköistä, että yksityinen työnvälitys merenkulkualalla yleistyy Suomessa tulevaisuudessa.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi merenkulkualan yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajan tiedonantovelvoitteista, velvollisuudesta merityöhön välitettävien pätevyyden tarkastamiseen ja velvollisuudesta varmistua siitä, että työsuhdesaatavat on turvattu vakuutuksella tai vastaavalla järjestelmällä työsopimukseen sovellettavan lain mukaisesti. Ehdotetut velvoitteet aiheuttavat merenkulkualan yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajille vähäistä hallinnollista taakkaa esimerkiksi todistusten ja pätevyysasiakirjojen tarkastamiseen liittyen.

Merityöyleissopimuksen ratifioineiden valtioiden tulee merityöyleissopimuksen perusteella edellyttää, että niiden lipun alla kulkevat alukset ottavat esimerkiksi vakuutuksen MLC:stä johtuvien työnantajavelvoitteiden turvaamiseksi. Suomalaisilla aluksilla tehtävässä vuokratyössä yksityisen työvoimapalvelun tarjoajan on voimassa olevan lain nojalla työnantajana noudatettava merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:n velvoitteita.

Ehdotuksella varmistetaan, että suomalaiselle tai ulkomaiselle alukselle työhön välitettyjen osalta noudatetaan asianmukaisesti työsopimukseen sovellettavan lain mukaisia velvoitteita. Siten ehdotuksella turvataan merityöhön Suomesta välitettyjen työntekijöiden merityöyleissopimukseen ja työsopimukseen sovellettavaan lainsäädäntöön perustuvien oikeuksien toteutuminen.

5 Lausuntopalaute

Esitettyihin muutoksiin suhtaudutaan myönteisesti ja niitä pidetään kannatettavina ja merenkulkijoiden oikeuksia selkeyttävinä. Työnantajia edustavan Suomen Varustamot ry:n ja merenkulkijoita edustavan Suomen Merimies-Unioni SMU ry:n näkemykset eriävät kuitenkin merityöyleissopimuksen normissa A3.1 (Asuintilat ja virkistysmahdollisuudet) mainittujen sosiaalisten yhteyksien määrittelyn suhteen. Suomen Varustamot katsoo, ettei normin muutos edellytä kansallisen lainsäädännön muuttamista ja että varustamot ovat pyrkineet järjestämään aluksilleen merenkulun olosuhteet huomioon ottaen mahdollisimman hyvät yhteydenpitovälineet. SMU ry korostaa internetyhteyden merkitystä yhteydenpitovälineenä ja katsoo, että esityksessä tulisi määritellä tarkemmin sosiaaliset yhteydenpitovälineet.

Normin A3.1 muutoksen johdosta ei katsota olevan tarvetta muuttaa laivaväen työ- ja asuinympäristöstä sekä ruokahuollosta aluksella annettua lakia (395/2012). Aluksen virkistystilojen varustuksesta voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Laivaväen asuinympäristöstä aluksella annetun valtioneuvoston asetuksen (825/2012) uudistamisen yhteydessä otetaan huomioon merityöyleissopimussopimuksen velvoitteet ja arvioidaan asetuksen mahdollinen täsmentämistarve.

Valmisteilla olevan aluehallinnon kokonaisuudistuksen vuoksi merityösopimuslain 13 luvun 12 §:n 1 momenttia on täsmennetty työsuojeluviranomaisen ja sosiaali- ja terveysministeriön lausuntojen johdosta terminologisesti siten, että työnantajan tulisi ilmoittaa työntekijän kuolemasta aluehallintoviraston sijasta työsuojeluviranomaiselle. Lisäksi pykälän sanamuotoa on täsmennetty siten, että ilmoitusvelvollisuus koskee yleisesti matkan aikana tapahtunutta työntekijän kuolemaa. Ehdotuksen säännöskohtaisia perusteluita on myös vastaavilta osin tarkennettu.

Ahvenanmaan maakuntahallituksen lausunnon mukaan merityöyleissopimuksen ohjeiston oikeudellisesti sitovat normit A1.4 (Työnvälitys) ja A4.1 (Sairaanhoito aluksella ja maissa) sisältävät maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvia määräyksiä. Ohjeiston muutosten voimaansaattamissäädökselle pyydetään siten Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumus.

Lisäksi esitysluonnokseen on tehty käännökseen liittyviä ja eräitä muita teknisluonteisia muutoksia.

6 Sopimuksen määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön

6.1 Yksityinen työnvälitys

6.1.1 Ohjeiston määräykset merenkulkualan yksityisestä työnvälityksestä

Merityöyleissopimuksen ohjeiston normi A1.4 koskee työnvälitystä. Normissa säännellään myös yksityisiä työnvälityspalveluita, mikäli sellaisia on jäsenvaltiossa käytössä. Normin 2 kohdan mukaan, jos jäsenvaltion alueella toimii yksityisiä työnvälityspalveluja, joiden tarkoituksena on pääasiallisesti merenkulkijoiden työnvälitys, tai joiden toiminta suurelta osin on merenkulkijoiden työnvälitystä, niiden toiminnan on perustuttava yhtenäiseen säädeltyyn

lupaa tai todistusta edellyttävään tai muuhun säänneltyyn järjestelmään, jonka perustaminen, uudistaminen tai muuttaminen edellyttää asiaankuuluvien laivanvarustajien ja merenkulkijoiden järjestöjen kuulemista. Jos ei ole selvää, sovelletaanko yleissopimusta tiettyyn yksityiseen työväilytyspalveluun, sanotun jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen on päätettävä asiasta asiaankuuluvia laivanvarustajien ja merenkulkijoiden järjestöjä kuultuaan. Tarpeettomien yksityisten työväilytyspalvelujen perustamista ei pidä rohkaista. Normin 2 kohdassa edellytetään säänneltyä järjestelmää eli merenkulkualan yksityistä työväilytystä koskevista velvoitteista olisi tarpeellisin osin säädettävä.

Normin 3 kohdassa annetaan harkintavaltaa 2 kohdan määräysten soveltamisessa merenkulkualan työntekijäyhdistysten harjoittamaan työväilytykseen. Määräyksiä sovelletaan toimivaltaisen viranomaisen harkinnan mukaan myös sellaiseen merenkulkijoiden järjestön jäsenvaltion alueella harjoittamiin työväilytyspalveluihin, joiden tarkoituksena on välittää merenkulkijoita, jotka ovat jäsenvaltion kansalaisia, työhön tuon jäsenvaltion lipun alla purjehtiville aluksille. Toimivaltaisen viranomaisen on asiasta päättäessään kuultava asiaankuuluvia laivanvarustajien ja merenkulkijoiden järjestöjä.

Tässä kohdassa tarkoitettujen työväilytyspalvelujen harjoittaminen edellyttää,

- a) että se perustuu kyseisen järjestön ja laivanvarustajan väliseen työehtosopimukseen;
- b) että merenkulkijoiden järjestön ja laivanvarustajan toimipaikka on jäsenvaltion alueella;
- c) että jäsenvaltiolla on kansallisia lakeja tai määräyksiä tai menettelytapoja, jotka edellyttävät niiden työehtosopimuksien rekisteröimistä tai vahvistamista, joihin työväilytyspalvelut perustuvat; ja
- d) että työväilytyspalveluja harjoitetaan asianmukaisella tavalla ja huolehditaan siitä, että merenkulkijoiden työhön liittyviä oikeuksia edistetään ja suojellaan tämän normin 5 kappaleen mukaisesti.

Suomessa merenkulkualan ammattiliitot eivät harjoita normin 3 kohdassa tarkoitettua työväilytystä.

Normin 5 kohdassa säädetään velvoitteista jäsenmaille, joilla on käytössä normin 2 kohdassa tarkoitettuja yksityisiä työväilytyspalveluita. Mainittuun 5 c (vi) kohtaan tehtiin vuonna 2022 seuraava lisäys (lisäys kursiivilla):

”Jos jäsenvaltiossa on tämän normin 2 kohdassa tarkoitettu järjestelmä, sen lakien ja muiden määräyksien on edellytettävä, että kehitetään vakuutukseen tai vastaavaan järjestelyyn perustuva järjestelmä, jonka avulla merenkulkijoille voidaan korvata se taloudellinen menetys, joka johtuu siitä, että työväilytyspalvelut tai laivanvarustaja, jota asia koskee, jättävät täyttämättä merenkulkijan työsopimukseen perustuvat velvoitteensa, ja varmistetaan, että merenkulkijoille ilmoitetaan ennen työhönottoa tai työhönotossa heidän kyseisen järjestelmän mukaiset oikeutensa.”

6.1.2 Yksityistä työväilytystä koskeva kansallinen lainsäädäntö

Suomessa julkinen ja yksityinen työväilytys perustuu julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettuun lakiin ja julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettuun valtioneuvoston asetukseen (1073/2012). Mainittuja säädöksiä sovelletaan myös merityöväilytykseen.

Yksityisistä työvoimapalveluista säädetään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 luvun 4 §:ssä. Sen mukaan yksityisillä työvoimapalveluilla tarkoitetaan tässä laissa työ- ja elinkeinoviranomaisesta riippumattomia yksityisen tai oikeushenkilön tarjoamia työnvälityspalveluja ja muita työnhakuun liittyviä palveluja sekä työvoiman vuokrausta. Yksityisiä työvoimapalveluja tarjoavien on noudatettava lain 1 luvun 7 §:ssä tarkoitettua tasapuolisuutta, eikä niissä saa tarjota alaikäistä työvoimaa työhön, johon sen ottaminen nuorista työntekijöistä annetun lain (998/1993) mukaan on kiellettyä. Työ- ja elinkeinoministeriöllä on yksityisten työvoimapalveluiden seuraamiseksi oikeus saada yksityisiä työvoimapalveluja tarjoavilta tai niitä edustavalta yhteisöltä yksityisiä työvoimapalveluja koskevia tietoja. Valtioneuvoston asetuksella on annettu tarkempia säännöksiä annettavista tiedoista ja niiden käsittelystä sekä muusta yhteistyöstä.

Yksityisiä työnvälityspalveluita koskevan työnvälityksen maksukiellosta säädetään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 luvun 5 §:ssä. Kiellon rikkominen on säädetty rangaistavaksi rikoslain (29/1889) 47 luvun 6 §:ssä. Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki on kumottu työvoimapalveluiden järjestämisestä annetulla lailla (380/2023), joka tulee voimaan 1.1.2025. Uuden lain yksityistä työnvälitystä koskeva 143 ja 144 § vastaa sisällöltään voimassa olevaa lakia.

Kuten edellä mainitussa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain säännöksessä todetaan, yksityisellä työvoimapalvelulla voidaan tarkoittaa myös työvoiman vuokrausta. Merityösopimuslakiin sisältyy vuokrattujen työntekijöiden vähimmäistyöehtoja sekä heidän ja käyttäjäyrityksen muiden työntekijöiden tasapuolista kohtelua koskevia erityissäännöksiä, mutta lisäksi työnantajana toimivan työvoiman vuokrausyrityksen on noudatettava työsuhteissa merityösopimuslain muitakin säännöksiä. Vuokratyön osalta sovellettavaksi voivat tulla myös tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain (1233/2006) säännökset.

MLC:n täytäntöönpanoa ja voimaansaattamista koskevassa hallituksen esityksessä on käsitelty yksityisen työnvälityksen roolia Suomen lipun alla kulkevilla aluksilla. Esityksen mukaan yksityisen työnvälityksen rooli Suomessa on suhteellisen merkityksetön muun muassa sen vuoksi, että Suomen Varustamot ry:n ja Suomen Merimies-Unioni SMU ry:n ulkomaanliikenteen matkustaja-alussopimus edellyttää pääsääntöisesti julkisen työnvälityksen käyttämistä. EU:n ulkopuolisen työvoiman osalta Suomen Konepäälystöliitto ry:n, Suomen Laivanpäälystöliitto ry:n, Suomen Merimies-Unioni SMU ry:n ja Suomen Varustamot ry:n välisessä ammattitaitoisen alushenkilökunnan saatavuuden turvaamista koskevassa sopimuksessa edellytetään lisäksi, että varustamo ja mainitut ammattiliitot sopivat hyvissä ajoin etukäteen siitä, minkä STCW/ITF -miehitystoimistojen tai -välittäjien kautta varustamo hankkii EU:n ulkopuolelta olevat työntekijänsä. Esityksessä arvioitiin myös, ettei vuokratyö ole Suomessa tavanomainen työntekomuoto merialalla (HE 80/2012 vp, s. 13).

6.1.3 Työsuhteesta johtuvien saatavien turvaaminen ja tiedonsaanti oikeussuojakeinoista

Merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:ssä säädetään työnantajan velvollisuudesta ottaa ja pitää voimassa vakuutus tai asettaa rahavakuus työntekijöiden kotimatka-oikeuksien ja sairastuneiden tai loukkaantuneiden työntekijöiden taloudellisen aseman turvaamiseksi merityöyleissopimuksen ohjeiston säännössä 2.5 ja 4.2 tarkoitetuissa tilanteissa. Pykälä koskee aluksia, jotka liikennöivät Suomen aluevesien ulkopuolella. Säännöksen mukaan vakuuden tulee kattaa myös muun muassa työntekijän palkkasaatavia enintään neljän kuukauden ajalta.

Merityösopimuslain 13 luvun 17 §:ssä säädetään työnantajan vastuusta eräissä tapauksissa. Vaikka työntekijä on työsuhteessa muuhun työnantajaan kuin varustamoon, varustamo on

työnantajan lisäksi vastuussa työntekijän vapaista kotimatkoista, työntekijän alukselle jääneestä omaisuudesta ja työntekijän sairaanhoidosta ja hautaamisesta. Varustamon on otettava ja pidettävä voimassa vakuutus tai asetettava muu rahavakuus 1 momentissa tarkoitettujen työntekijöiden lain 13 luvun 13 a §:ssä tarkoitettujen kotimatkakustannusten ja hoito- ja hautauskustannusten maksamisen turvaamiseksi. Tämäkin säännös on ulotettu koskemaan vain merityösopimuslaissa säädettyjä työntekijän vapaita kotimattoja työsuhteen päättyessä samoin kuin sairaanhoidosta ja hautaamisesta aiheutuneita kustannuksia.

Suomalaisella aluksella työskentelevällä työntekijällä voi olla oikeus saada maksu saatavistaan myös alukseen kohdistuvan meripanttioikeuden nojalla taikka palkkaturvajärjestelmän kautta, jos työnantaja on maksukyvytön. Meripanttioikeudesta säädetään merilaissa (674/1994) ja palkkaturvasta merimiesten palkkaturvallaissa.

Yksityistä työnvälitystä koskevan normin A1.4 kannalta olennaisena voidaan pitää merityösopimuslain mukaista yleistä vahingonkorvausvelvollisuutta ja korvausta työsopimuksen perusteettomasta päättämisestä koskevia säännöksiä (12 luvun 1 ja 2 §). Merityösopimuslain 12 luvun 1 §:n mukaan työnantajan, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö työsuhteesta tai tästä laista johtuvia velvollisuuksia, on korvattava työntekijälle siten aiheuttamansa vahinko. Korvaus työsuhteen perusteettomasta päättämisestä koeaikana tai ilman lain 8 tai 9 luvussa säädettyjä perusteita määräytyy merityösopimuslain 12 luvun 2 §:n mukaisesti.

Koska kysymyksessä on uusi määräys, joka koskee kaiken lisäksi yksityistä työnvälitystä, merityösopimuslaissa tai muuallakaan lainsäädännössä ei ole ainakaan suoraan säädetty normin A1.4 muutoksessa edellytetyllä tavalla siitä, että työntekijälle olisi ennen työhönottoa tai työhönotossa ilmoitettava hänen vakuutukseen tai vastaavaan järjestelyyn perustuvista oikeuksistaan. Normin A1.4 määräyksistä merenkulkualan yksityisestä työnvälityksestä ei kaikilta osin ole muutoinkaan säädetty kansallisessa lainsäädännössä.

6.1.4 Nykytilan arviointi

Merityöyleissopimuksen määritelmien (II artikla, 1 h kohta) mukaan merenkulkijoiden työnvälityspalvelulla tarkoitetaan henkilöä, yhtiötä, laitosta, edustajaa tai muuta yksityisen tai julkisen sektorin organisaatiota, joka laivanvarustajien puolesta ottaa työhön merenkulkijoita tai välittää laivanvarustajille merenkulkijoita. Ohjeiston normin A1.4 kohdan 2 mukaan yksityistä työnvälitystä koskevia määräyksiä sovelletaan vain, jos jäsenvaltion alueella toimii yksityisiä työnvälityspalveluita, joiden pääasiallisena tarkoituksena on merenkulkijoiden työnvälitys, tai joiden toiminta suurelta osin on merenkulkijoiden työnvälitystä.

Tilanne ei ole olennaisesti muuttunut MLC:n ratifioinnin jälkeen. Suomen lipun alla kulkevat alukset hyödyntävät edelleen merkittävässä määrin julkisia työvoimapalveluita työvoiman saamiseksi. Julkinen merityönvälitys on keskitetty Suomessa Varsinais-Suomen TE-toimistoon (Merivälitys). Ulkomaanliikenteen matkustaja-alussopimuksessa edellytetään, että varustamot käyttävät ensisijaisesti valtion tarjoamia työvoimapalveluita. Työehtosopimuksen mukaan ulkopuolisen työvoiman käyttämiseen turvaudutaan vasta, kun on ensin selvitetty, onko aluksen oman henkilökunnan käyttäminen töiden suorittamiseen mahdollista ja miten ulkopuolisen työvoiman käyttäminen tulee vaikuttamaan oman henkilökunnan työllisyyteen ja työtehtäviin (Suomen Varustamot ry:n ja Suomen Merimies-Unioni SMU ry:n välinen ulkomaanliikenteen matkustaja-alussopimus, 1.3.2021–29.2.2024, kohdat 4.1 ja 4.3).

Suomessa varustamot käyttävät ulkomailla sijaitsevia miehistötoimistoja ulkomaisten merenkulkijoiden palkkaamiseen. Miehistötoimistot ovat työntekijäjärjestöjen hyväksymiä ja

työsuojeluviranomainen valvoo työhön välitettyjen henkilöiden työehtojen noudattamista. Kyse on merityöyleissopimuksessa tarkoitettua yksityisestä työnvälityksestä ja merenkulkijoiden työnantajana on suomalainen varustamo. Koska miehistötoimistot sijaitsevat ulkomailla, yksityistä työnvälitystä koskevat MLC:n määräykset eivät niiden osalta tulisi sovellettavaksi.

Tiedossa kuitenkin on, että Suomessa harjoitetaan pääasiallisesti merenkulkualan keskittynyttä yksityistä työnvälitystä. Kyse on vuokratyöstä sekä työvoiman tarjoamisesta varustamoiden palvelukseen suomalaisille ja ulkomaisille aluksille. Merenkulkualan työvoimapulan takia on oletettavaa, että yksityinen työnvälitys merenkulkualalla yleistyy tulevaisuudessa. Ohjeiston normin A1.4 määräysten täyttymistä kansallisessa lainsäädännössä on siten tarpeen arvioida.

6.1.4.1 Ohjeiston määräyksistä johtuvien muutostarpeiden arviointi

Merityöyleissopimuksen normissa A1.4 asetetut velvoitteet koskevat jäsenvaltioita vain silloin, jos jäsenvaltiossa on normissa tarkoitettua merenkulkualan yksityistä työnvälitystä.

Yksityisiä työnvälityspalveluita koskevat normin kohdan 5 yksityiskohtaiset määräykset, joista jäsenvaltioita edellytetään säätämään. Yksityisten työvoimapalveluiden, mukaan lukien vuokratyöyritysten, valvonta ja toiminnan edellytykset nykyisin perustuvat julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 lukuun.

Merenkulkijoiden yksityisten työnvälityspalveluiden toimintaan liittyvät määräykset

Normin A1.4 kohdan 5 a mukaan merenkulkijoiden työnvälityspalvelut eivät saa toimia siten tai käyttää sellaisia keinoja, järjestelmiä tai luetteloita, joiden avulla pyritään estämään tai vaikeuttamaan merenkulkijoiden mahdollisuuksia saada pätevyyttään vastaavaa työtä. Kyseinen määräys on toimeenpantu julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 luvun 4 §:n 2 momentilla, jonka mukaan yksityisiä työvoimapalveluita tarjoavien on noudatettava 1 luvun 7 §:ssä tarkoitettua tasapuolisuutta. Tarkoituksena on varmistaa työnhakijoiden yhdenvertainen kohtelu ja yhtäläiset mahdollisuudet työn saannissa. Yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014) ja naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetusta laista (609/1986) säädetty syrjinnän kiellot koskevat myös yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajia (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta HE 133/2012 vp; 1.1.2025 voimaan tulevan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain osalta Hallituksen esitys eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi, HE 207/2022 vp).

Normin A1.4 kohdassa 5 b on kyse yksityisen työnvälityksen maksukiellosta. Jäsenvaltion on edellytettävä, että merenkulkija ei joudu osaksikaan vastuuseen työn välittämisestä tai sen tarjoamisesta tai hankkimisesta aiheutuvista muista välittömistä tai välillisistä kuluista tai maksuista kuin niistä, jotka perustuvat kansalliseen lainsäädäntöön ja johtuvat lääkärintarkastuksista, kansallisen merimieskirjan, passin tai muun vastaavan henkilökohtaisen matkustusasiakirjan hankkimisesta, ei kuitenkaan viisumikustannuksista, koska niistä vastaa laivanvarustaja. Kyseinen määräys on toimeenpantu julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 luvun 5 §:llä, jossa säädetään työnvälityksen maksukiellosta (HE 133/2012 vp, HE 207/2022 vp). Maksukiellon rikkominen on rikoslain 47 luvun 6 §:n nojalla rangaistava teko.

Normin A1.4 kohdan 5 c (i) mukaan merenkulkijoiden työnvälityspalveluiden on varmistettava, että kaikista työhön välitetyistä merenkulkijoista pidetään ajanmukaista rekisteriä, jonka

toimivaltainen viranomainen voi tarkastaa. Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 luvun 4 §:n 3 momentin mukaan työ- ja elinkeinoministeriöllä on yksityisten työvoimapalveluiden seuraamiseksi oikeus saada yksityisiä työvoimapalveluja tarjoavilta tai niitä edustavalta yhteisöltä yksityisiä työvoimapalveluja koskevia tietoja. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä annettavista tiedoista sekä tietojen käsittelystä ja muusta yhteistyöstä (HE 133/2012 vp, HE 207/2022 vp). Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun valtioneuvoston asetuksen 36 §:n mukaan yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajan on pyynnöstä annettava työ- ja elinkeinoministeriölle tiedot työhön välitettyjen henkilöiden määrästä ammattiryhmittäin, vuokrattujen henkilöiden määrästä ja vuokratyösuhteiden keskimääräisestä kestosta, työnvälityspalveluja käyttäneiden ja työvoimaa vuokranneiden asiakkaiden määrästä ja muista tarjoamistaan työnhakuun liittyvistä palveluista.

Yksityisten työnvälityspalvelujen tarjoajia edustava yhteisö voi sopimuksesta toimittaa tiedot yksityisten työvoimapalvelujen tarjoajien puolesta. Tiedot on toimitettava työ- ja elinkeinoministeriölle sen tarkemmin määräämällä tavalla. Työ- elinkeinoministeriö julkaisee tietoja koskevan yhteenvedon määrääjain. Asetuksen 37 §:n mukaan työ- ja elinkeinoministeriö käsittelee yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa työ- ja elinkeinoviranomaisten ja yksityisten työvoimapalvelujen välistä yhteistyötä ja 36 §:ssä säädettyä tietojenantovelvollisuuden toimeenpanoa koskevat asiat.

Normin A1.4 kohdassa 5 c (ii) edellytetään, että merenkulkijoiden työnvälityspalvelut varmistavat, että merenkulkijoita informoidaan työsopimukseen perustuvista oikeuksista ja velvollisuuksista ennen työsopimuksen solmimista tai sitä solmittaessa ja että merenkulkijoilla on mahdollisuus perehtyä työsopimukseensa sekä ennen sen allekirjoittamista ja sen jälkeen ja että he saavat siitä jäljennöksen. Merityösopimuslain 1 luvun 3 §:ssä säädetään työnantajan velvollisuudesta huolehtia siitä, että työsopimus tehdään kirjallisesti sekä työsuhteen ehdoista, jotka on käytävä ilmi työsopimuksesta. Työsopimus on tehtävä neljänä kappaleena, joista yksi annetaan työntekijälle, yksi aluksen päällikölle ja kaksi työnantajalle. Merityösopimuslain 1 luvun 3 a §:ssä säädetään työntekijälle kirjallisesti annettavista tiedoista. Tiedot on pääsääntöisesti annettava työntekijälle työsopimusta tehtäessä. Merityösopimuslaissa säädetty työnantajan velvoitteet työsopimuksen muodosta ja sisällöstä sekä työntekijälle annettavista tiedoista kattavat tosiasiallisesti 5 kohdan määräykset silloin, kun henkilöasiakas välitetään työhön suomalaiselle alukselle. Normin 5 kohdan velvoitteiden toimeenpanemiseksi olisi kuitenkin säädettävä yksityisen työvoimapalvelujen tarjoajan informointi- ja huolehtimisvelvollisuudesta, jotta työsopimusvelvoitteiden noudattamisesta voidaan varmistua myös silloin, kun henkilöasiakas välitetään työhön ulkomaiselle alukselle.

Normin A1.4 kohdassa 5 c (iii) edellytetään, että merenkulkijoiden työnvälityspalvelut varmistavat, että kaikki työhön välitetyt merenkulkijat ovat päteviä ja että heillä on työhön vaadittavat asiapaperit ja että heidän työsopimuksensa ovat sovellettavien lakien, määräysten ja mahdollisen työsopimuksessa sovitun työehtosopimuksen mukaisia. Suomalaisilla aluksilla merenkulkijoiden pätevydestä vastaa laivanisäntä. Aluksen miehityksestä ja laivaväen pätevydestä annetun valtioneuvoston asetuksen (508/2018) 4 §:n mukaisesti laivanisännän on varmistettava merenkulkijan toimeen vaadittava pätevyys ennen kuin merenkulkija ottaa toimen vastaan aluksella. Yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajalle ei ole säädetty velvoitetta varmistua merityöhön välitettävien henkilöiden pätevydestä. Määräyksen toimeenpanemiseksi tällaisesta velvoitteesta olisi säädettävä.

Normin A1.4 kohdassa 5 c (iv) edellytetään, että merenkulkijoiden työnvälityspalvelut varmistavat, että laivanvarustaja mahdollisuuksien mukaan huolehtii siitä, ettei merenkulkija jää vieraaseen satamaan. Kyseisen määräyksen toimeenpanemiseksi olisi säädettävä yksityisen

työvoimapalvelujen tarjoajan velvoitteesta varmistua esimerkiksi työnantajan kotimatkakustannukset kattavan vakuutuksen voimassaolosta tai vastaavasta järjestelystä.

Normin A1.4 kohdassa 5 c (v) edellytetään, että merenkulkijoiden työnvälityspalvelut varmistavat, että niiden toimintaa koskevat mahdolliset valitukset tutkitaan ja käsitellään ja että toimivaltaiselle viranomaiselle tiedotetaan niistä valituksista, joita ei vielä ole ratkaistu. Suomessa yksityisten työvoimapalveluiden toimintaa seuraa työ- ja elinkeinoministeriö. Maksukiellon rikkomisessa on kyse rikosoikeudellisesti rangaistavasta teosta, josta yksityisen työvoimapalvelun henkilöasiakas voi tehdä rikosilmoituksen. Työsuhteen ehtojen sekä syrjinnän kieltojen noudattamista suomalaisilla aluksilla valvovat työsuojeluviranomainen sekä tasa-arvovaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu. Kohdan toimeenpaneminen ei siten edellytä erityisiä toimenpiteitä.

Koska Suomessa on MLC:ssä tarkoitettua yksityistä työnvälitystä merenkulkualalla, jo voimassa olevan MLC:n ohjeiston yksityistä työnvälitystä koskevan normin kohdan 5 c (vi) mukaan merenkulkijoiden työnvälityspalveluiden olisi varmistettava, että kehitetään vakuutukseen tai vastaavaan järjestelyyn perustuva järjestelmä, jonka avulla merenkulkijoille voidaan korvata se taloudellinen menetys, joka johtuu siitä, että työnvälityspalvelut tai laivanvarustaja, jota asia koskee, jättävät täyttämättä merenkulkijan työsopimukseen perustuvat velvoitteensa. Normin A1.4 kohtaan 5 c (vi) tehty lisäys koskee tiedonantovelvollisuutta vakuutusjärjestelmästä tai vastaavasta järjestelystä. Yksityisten työnvälityspalveluiden on varmistettava, että merenkulkijoille ilmoitetaan ennen työhönottoa tai työhönotossa heidän kyseisen järjestelmän mukaiset oikeutensa.

Määräyksessä voidaan katsoa olevan kyse ennen kaikkea yksityisen työnvälityspalvelun tarjoajan informointivelvoitteesta sekä velvollisuudesta varmistua siitä, että työnantaja on huolehtinut työsopimukseen sovellettavan lain mukaisista vakuutusvelvoitteistaan tai muista vastaavista velvoitteista. Kun työtä tehdään suomalaisella aluksella, on työnantajalla merityösopimuslain mukaisesti velvollisuus vakuutuksen ottamiseen eräiden kustannusten korvaamiseksi. Lisäksi suomalaisilla aluksilla tehtävässä työssä työnantajan vahingonkorvausvastuu määräytyy merityösopimuslain mukaisesti. Normin A1.4 kohdan 10 mukaan mikään normin määräyksistä ei rajoita laivanvarustajien vastuuta. Yksityisiä työnvälityspalveluita koskevasta tiedonantovelvollisuudesta järjestelmästä, josta kustannukset korvataan, ei ole säädetty kansallisessa lainsäädännössä.

MLC:n normin A1.4 kohdassa 5 c (vi) viitataan nimenomaisesti työsopimusvelvoitteiden laiminlyöntiin. Jos kyse on vuokratyöstä eli yksityisen työvoimapalvelun tarjoaja on merenkulkijan työnantaja, korvausvastuu työsopimusvelvoitteiden laiminlyönnistä määräytyy työsopimukseen sovellettavan lain mukaisesti. Muutoin vastuussa työsopimusvelvoitteiden laiminlyönnistä aiheutuvien vahinkojen korvaamisesta on työnantaja, jonka palvelukseen merenkulkija välitetään. Ottaen huomioon normin A1.4 kohdan 5 c (iv) velvoitteen yksityisen työvoimapalvelun tarjoajan tulisi varmistua ainakin siitä, että varustamo on turvannut kotimatkakustannukset vieraasta satamasta.

Merenkulkijalle voisi aiheutua vahinkoa esimerkiksi siitä, että työsopimuksen mukaista työtä ei olekaan tarjolla. Merenkulkijalle on tällöin voinut aiheutua kustannuksia esimerkiksi siirtymisestä satamaan, josta työnteon oli määrä alkaa. Jos työtä tehdään suomalaisella aluksella, arvioitavaksi voisi tulla myös, onko kyse työsopimuksen perusteettomasta päättämisestä ja työnantajan velvollisuudesta maksaa siitä korvausta. Vuokratyössä kyse voisi olla myös työnantajan velvollisuudesta maksaa palkka peruuntuneesta työvuorosta käyttäjäyrityksessä.

Merityöyleissopimuksen normissa hyväksytään varsinaisen vakuutuksen lisäksi myös ”vastaava järjestely”, jolla voidaan korvata työsopimukseen perustuvien velvoitteiden liittyvästä laiminlyönnistä aiheutunut taloudellinen menetys. Koska kyse on vuokratyöyrityksen tai varustamon työnantajavelvoitteiden laiminlyöntiin liittyvien kustannusten korvaamisesta, työnantajan merityösopimuslain 12 luvun 1 §:n mukainen vahingonkorvausvastuu ja 12 luvun 2 §:ssä säädetty korvaus työsopimuksen perusteettomasta päättämisestä voisivat tulla sovellettavaksi jo nykyisin suomalaisella aluksella tehtävään työhön. Työnantajan vahingonkorvausvastuun voidaan katsoa jo sellaisenaan vastaavan MLC:ssä edellytettyä järjestelyä työsopimusvelvoitteiden laiminlyönnin korvaamisesta.

Työnantajan maksukyvyttömyystilanteissa suomalaisilla aluksilla työskentelevien merenkulkijoiden työsuhteesta johtuvat saatavat on turvattu merimiesten palkkaturvajärjestelmällä. Työntekijällä voi olla oikeus saada maksu saatavistaan alukseen kohdistuvan meripanttioikeuden nojalla.

Merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:n mukainen vakuutusvelvollisuus koskee jo tällä hetkellä työnantajaa, ja tulee sovellettavaksi ohjeiston säännössä 2.5 ja 4.2 tarkoitetuissa tilanteissa. Vakuutusvelvollisuus kattaa jo nykyisin tilanteet, joissa on kyse työnantajan vastuusta normissa A1.4 tarkoitetun yksityisen tai julkisen työnvälityksen kautta palkatun merenkulkijan kotimatka-oikeudesta ja kustannuksista, jotka aiheutuvat merenkulkijan sairastumisesta, tapaturmasta tai kuolemasta. Kun kyse on pykälän sanamuodon mukaan työnantajan velvollisuudesta, voidaan sen katsoa koskevan myös vuokratyöyrityksen velvollisuutta ottaa työnantajana vakuutus pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa, vaikka yksityistä työnvälitystä koskevaan normiin A1.5 ei lainkohdassa nimenomaisesti viitata.

Yksityisten työnvälityspalveluiden kautta palkatun työntekijän kannalta olennaisia ovat merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta, joiden mukaisesti vakuutuksen tulee kattaa työntekijöiden kotimatkakustannukset sekä työntekijöiden työsuhteesta johtuvat saatavat enintään neljän kuukauden ajalta. Työnantaja on vastuussa kotimatkakustannuksista esimerkiksi silloin, kun työnantaja on irtisanonut työsopimuksen tuotannollisista tai taloudellisista syistä, kun työnantaja on päättänyt työsopimuksen työntekijästä johtuvasta syystä ilman laillista perustetta tai kun työntekijä on päättänyt työsopimuksen työnantajasta johtuvasta syystä. Merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:n 3 momentin mukaan työntekijällä on oikeus saada maksu suoraan vakuutuksesta tai muusta rahavakuudesta. Kotimatkakustannusten korvaaminen vakuutuksesta voisi tulla kyseeseen sovittuun työnteon aloituspaikkaan matkustaneelle työntekijälle esimerkiksi silloin, jos työnantajasta johtuvasta syystä työtä ei olekaan työsopimuksen mukaisesti tarjolla ja työntekijä tästä syystä päättää työsopimuksen tai jos työnantaja merityösopimuslain 3 luvun 2 §:n mukaisesti päättää työsopimuksen.

Merityösopimuslain 13 luvun 17 §:n mukaisesti varustamon on otettava vakuutus tai asetettava rahavakuus myös muiden kuin omien työntekijöidensä 13 luvun 13 a §:ssä tarkoitettujen kotimatka-, hoito- ja hautauskustannusten turvaamiseksi. Velvoite soveltuu myös vuokratyöhön varustamon ollessa käyttäjäyrityksenä. Varustamon vastuu on kuitenkin suppeampi kuin 13 luvun 13 a §:n mukainen työnantajalle asetettu vakuutusvelvollisuus, koska varustamolla ei ole palkanmaksuvelvollisuutta toisen työnantajan palveluksessa oleville työntekijöille (Hallituksen esitys eduskunnalle merityötä koskevan vuoden 2006 yleissopimuksen ohjeistoon vuonna 2014 tehtyjen muutosten hyväksymiseksi sekä laeiksi ohjeiston muutosten lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja merityösopimuslain muuttamisesta, HE 167/2016 vp).

Merenkulkijoiden yksityisten työnvälityspalveluiden valvontaan liittyvät määräykset

MLC:n normin A1.4.5 kohdan 6 mukaan toimivaltaisen viranomaisen on valvottava tarkasti kaikkia alueellaan olevia merenkulkijoiden työnvälityspalveluja. Yksityisten, alueellisten työnvälityspalvelujen harjoittamiseen tarvittavien mahdollisten lupien, todistuksien tai muiden valtuutuksien antaminen tai uudistaminen edellyttää, että työnvälityspalvelujen todetaan olevan kansallisten lakien ja määräysten mukaisia. Normin 7 kohdan mukaan toimivaltaisen viranomaisen on huolehdittava siitä, että merenkulkijoiden työnvälityspalveluja koskevat valitukset tutkitaan ja käsitellään asiaankuuluvissa elimissä asianmukaisessa järjestyksessä. Tarvittaessa käsittelyyn voivat osallistua laivanvarustajien ja merenkulkijoiden edustajat.

Työsuojeluviranomaiset valvovat, että yksityisiä työvoimapalveluja tarjoavat noudattavat työnantajana ollessaan merityölainsäädännön mukaisesti määräytyviä työehtoja. Yhdenvertaisuuslain noudattamista työelämässä valvovat yhdenvertaisuusvaltuutettu ja työsuojeluviranomaiset. Tasa-arvovaltuutettu valvoo sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Vastaavasti valvotaan niitä työnantajia, jotka ovat ottaneet palvelukseensa yksityisen työnvälityksen kautta työntekijöitä. Vaikka varsinaista valitusoikeutta itse yksityisen työvoimapalvelun työnvälitystapahtumasta ei ole säädetty, työsuojeluviranomainen tutkii mahdollisia työsuhteen ehtojen noudattamista koskevia rikkomuksia. Lisäksi työsyryntää ja työnvälityksen maksukiellon rikkomista koskeva epäily voidaan saattaa poliisin tutkittavaksi ottaen huomioon rikoslain 47 luvun rangaistussäännökset. Edellä selostetulla tavalla työ- ja elinkeinoministeriö seuraa yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajien toimintaa yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Merityöyleissopimuksen normin A1.4 kohdan 5 c (v) sekä 6 ja 7 kohdan määräysten voidaan siten katsoa keskeisiltä osin täyttyvän kansallisessa lainsäädännössä, mutta työnvälityksen seuranta voitaisiin ottaen huomioon etenkin normin 7 kohta tehostaa säätämällä siitä, että yksityiseen merityönvälitykseen liittyviä laiminlyöntejä käsiteltäisiin merimiesasiain neuvottelukunnassa.

Normin 8 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion, joka on ratifioinut tämän yleissopimuksen, on mahdollisuuksien mukaan tiedotettava kansalaisilleen ongelmista, joita saattaa aiheutua työstä, jota tehdään sellaisen valtion lipun alla purjehtivalla aluksella, joka ei ole ratifioinut tätä yleissopimusta, ellei se varmistu siitä, että työhön sovelletaan vastaavanlaisia määräyksiä kuin ne, jotka on vahvistettu tässä yleissopimuksessa. Yleissopimuksen ratifioineen jäsenvaltion on varmistustoimenpiteisiin ryhtyessään otettava huomioon, että ne eivät saa olla ristiriidassa asianomaisten valtioiden hyväksymien työntekijöiden vapaan liikkuvuuden periaatetta koskevien sopimusten kanssa. Kohta ei edellytä lainsäädäntötoimenpiteitä. Saatujen tietojen mukaan yksityiset työnvälityspalvelut välittävät Suomesta merityöntekijöitä pääsääntöisesti sellaisille aluksille, joiden lippuvaltiot ovat ratifioineet MLC:n.

Normin 9 kohdan mukaan kunkin tämän yleissopimuksen ratifioineen jäsenvaltion on edellytettävä, että sen lipun alla purjehtivien alusten laivanvarustajat, jotka käyttävät merenkulkijoiden työnvälityspalveluja sellaisissa maissa tai alueilla, joissa tätä yleissopimusta ei sovelleta, mahdollisuuksien mukaan varmistautuvat siitä, että työnvälityspalvelut ovat tämän normin vaatimuksien mukaisia.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain esitöissä on todettu, että Suomen Varustamot ry on sopinut merenkulun työntekijäjärjestöjen (Suomen Merimies-Unioni ry:n, Suomen Laivanpäällystöliitto ry:n sekä Suomen Konepäällystöliitto ry:n) kanssa, että varustamot sopivat kussakin yksittäisessä tapauksessa mainittujen järjestöjen kanssa etukäteen siitä, minkä miehitystoimiston kautta varustamo hankkii EU:n ulkopuolisia työntekijöitä. Käytettävien välitystoimistojen edellytetään noudattavan kansainvälisiä standardeja. Koska ulkomainen työvoima käytännössä tulee EU:n ulkopuolelta, Suomen voidaan katsoa ilman nimenomaista lain säännöstäkin täyttävän yleissopimuksen tason (HE 133/2012 vp). Edellä kerrotulla tavalla Suomessa varustamot käyttävät ulkomailla sijaitsevia miehitystoimistoja

ulkomaisten merenkulkijoiden palkkaamiseen. Miehitystoimistot ovat työntekijäjärjestöjen hyväksymiä ja työsuojeluviranomainen valvoo työehtojen noudattamista.

6.2 Hylättyjen merenkulkijoiden kotimatka-oikeus ja korvaavien merenkulkijoiden oikeuksien turvaaminen

6.2.1 Merityöyleissopimuksen määräykset kotimatka-oikeudesta

Merityöyleissopimuksen säännön 2.5 mukaan merenkulkijoilla tulee olla oikeus maksuttomaan kotimatkaan ohjeistossa määriteltujen ehtojen ja olosuhteiden mukaisesti. Kunkin jäsenvaltion tulee edellyttää, että sen lipun alla purjehtivat alukset antavat asiaankuuluvat vakuudet, joilla varmistetaan merenkulkijoiden kotimatka-oikeuden toteutuminen ohjeiston määräysten mukaisesti.

Sääntöä tarkentaa ohjeiston normi A2.5.1, joka koskee merenkulkijoiden kotimatkaa ja normi A2.5.2, joka koskee merenkulkijoiden hylkäämistapauksia varten perustettavaa rahavakuusjärjestelmää.

Normissa A2.5.1 säädetään merenkulkijan kotimatka-oikeuden edellytyksistä. Pääsääntönä on, että laivanvarustaja vastaa merenkulkijan kotimatka-oikeuden toteuttamisesta ja siihen liittyvistä kustannuksista. Jos laivanvarustaja ei voi järjestää tai maksaa kotimatkaan oikeutettujen merenkulkijoiden matkaa, normin kohdan 5 mukaan sen jäsenmaan toimivaltaisen viranomaisen, jonka lipun alla alus purjehtii, on järjestettävä asianomaisen merenkulkijan kotimatka. Jos lippuvaltio ei järjestä matkaa, valtio, josta merenkulkija lähtee kotimaahansa tai valtio, jonka kansalainen merenkulkija on, voi järjestää kotimatkan ja periä kustannukset siltä jäsenmaalta, jonka lipun alla alus purjehtii. Jäsenmaa, jonka lipun alla alus purjehtii, saa periä merenkulkijan kotimatkasta aiheutuneet kustannukset laivanvarustajalta.

Normin kohdan 6 mukaan jäsenvaltio, joka on maksanut kotimatkasta aiheutuneet kustannukset tämän ohjeiston mukaisesti voi, ottaen huomioon asiaan liittyvät kansainväliset sopimukset, muun muassa vuodelta 1999 olevan kansainvälisen alusten takavarikkoa koskevan yleissopimuksen, pidättää tai vaatia asianomaisen laivanvarustajan aluksien asettamista arestiin siksi, kunnes kyseinen summa on maksettu takaisin normin 5 kohdan mukaisesti.

Normin kohdan 7 mukaan kunkin jäsenvaltion on helpotettava (engl. *facilitate*) niiden merenkulkijoiden kotimatkaa, jotka työskentelevät sen satamissa käyvillä tai sen sisä- tai aluevesien kautta purjehtivilla aluksilla ja sitä, että heidän tilalleen palkataan toisia merenkulkijoita. Erityisesti jäsenvaltio ei saa kohdan 8 mukaan evätä kenenkään merenkulkijan kotimatka-oikeutta syistä, jotka johtuvat laivanvarustajan taloudellisista olosuhteista tai siitä, että laivanvarustaja on kyvytön tai haluton palkkaamaan merenkulkijan tilalle toista merenkulkijaa.

Vuonna 2022 normin A2.5.1 kohtaa 9 muutettiin ja kohdassa aiemmin mainittu teksti siirrettiin uuteen 10 kohtaan. Muutetun 9 kohdan mukaan: ”Jäsenvaltioiden on helpotettava merenkulkijan nopeaa kotimatkaa, myös silloin kun hänen katsotaan tulleen hylätyksi normin A2.5.2 kohdan 2 mukaisesti.”⁵ Satamavaltioiden, lippuvaltioiden ja merenkulkijan kotimaiden

⁵ Normin A2.5.2 kohdan 2 mukaan tätä normia sovellettaessa merenkulkijan katsotaan tulleen hylätyksi, jos tämän yleissopimuksen vaatimusten tai merenkulkijan työ sopimuksen ehtojen vastaisesti laivanvarustaja a) ei maksa merenkulkijan kotimatkan kustannuksia; tai b) on jättänyt merenkulkijan

on tehtävä yhteistyötä sen varmistamiseksi, että merenkulkijalle, joka on palkattu alukselle kyseisten valtioiden alueella hylätyn merenkulkijan tilalle tai työskentelee kyseisten valtioiden lipun alla purjehtivalla aluksella, myönnetään hänelle tämän yleissopimuksen mukaiset oikeutensa.”

Muutoksen taustalla vaikuttivat kokemukset siitä, että joissakin maissa satamavaltioviranomaiset ovat estäneet hylätylle alukselle jääneiden merenkulkijoiden kotimatkoja johtuen esimerkiksi siitä, että kansainvälinen meriturvallisuutta koskeva SOLAS-sopimus edellyttää tiettyä vähimmäismiehitystä aluksella, jotta aluksen turvallinen ylläpito voidaan varmistaa. Uusi kohta korostaa hylättyjen merenkulkijoiden kotimatka-oikeutta ja satamavaltioiden, lippuvaltioiden ja merenkulkijoiden kotimaiden yhteistyövelvoitetta varmistaa, että alukselle palkatut korvaavat merenkulkijat saavat MLC:n mukaiset oikeutensa.

Joulukuussa 2022 pidetyn kolmikantaisen ILO-IMO työryhmän kokouksessa sovittiin satama- ja lippuvaltioviranomaisille tarkoitettu ohje siitä, miten merenkulkijoiden hylkäämistä koskevia tapauksissa toimitaan. Ohje ei ole oikeudellisesti sitova, mutta se on laadittu ottaen huomioon muun muassa olemassa olevat MLC:n määräykset. Ohje on julkaistu 18.1.2023 [ILO:n verkkosivustolla](#).

6.2.2 Suomen lipun alla työskentelevien merenkulkijoiden kotimatka-oikeutta koskeva kansallinen lainsäädäntö

Merityöyleissopimuksen kotimatkaa koskevan säännön 2.5 ja varustamon vastuuta koskevan säännön 4.2 määräykset on pantu Suomessa täytäntöön merityösopimuslain säännöksillä. Merityösopimuslain 2 luvun 10–13 §:ssä ovat sairausajan palkkaa, sitä vastaavaa korvausta, sairastuneen tai loukkaantuneen työntekijän hoitoa sekä sairaanhoidon kustannuksia koskevat säännökset. Lain 3 luvussa ovat puolestaan säännökset työnantajan velvollisuudesta maksaa ja järjestää työntekijöiden kotimatkat alukselta kotiin. Merityösopimuslain 3 luvun 3 §:n mukaan työnantajan on huolehdittava työntekijän vapaita kotimatkoja koskevista järjestelyistä. Jos työnantaja ei voi matkaa järjestää, työnantajan on käännyttävä Suomen edustuston puoleen, jonka on järjestettävä matka.⁶

Suomessa on niin ikään säädetty merityöyleissopimuksen säännön 2.5 ja 4.2 mukaisesti työnantajan velvollisuudesta ottaa ja pitää voimassa vakuutus tai vastaava rahavakuus säädettyjen kotimatka-oikeuksien ja sairastuneen tai loukkaantuneen työntekijän taloudellisen aseman turvaamiseksi. Asiasta säädetään merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:ssä ja varustamon vastuusta 13 luvun 17 §:ssä, joiden sisältöä on kuvattu edellä.

Edellä mainittujen säännösten perusteella Suomen lipun alla ulkomaanliikenteessä työskentelevät työntekijät ovat siten oikeutettuja merityösopimuslain 3 luvussa säädettyihin vapaisiin kotimatkoihin, joiden järjestelyistä vastaa pääsääntöisesti työnantaja. Jos työnantaja

ilman tarvittavaa ylläpitoa ja tukea; tai c) on muutoin yksipuolisesti katkaissut siteensä merenkulkijaan, mukaan luettuna työsopimukseen perustuvan palkan jättäminen maksamatta vähintään kahden kuukauden ajalta.

⁶ Pykälän säännöskohtaisten perusteluiden mukaan, jos työnantaja ei pysty matkajärjestelyjä hoitamaan tai kustantamaan matkaa, säännöksellä velvoitettaisiin edustusto huolehtimaan matkajärjestelyistä ja kustannuksista. Edustustolla olisi oikeus periä maksamansa kustannukset työnantajalta, jolle matkan järjestäminen ja kustantaminen 3 luvun 2 §:n mukaan ensisijaisesti kuuluu (Hallituksen esitys eduskunnalle merityösopimuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 174/2010 vp).

ei pysty järjestämään vapaita kotimatkoja, sen on käännyttävä asiassa Suomen edustuston puoleen, jonka on järjestettävä kotimatka. Työntekijöiden hylkäämistapauksissa työntekijöiden on mahdollista saada kotimatkoista ja muista laissa säädetyistä seikoista johtuvat kulut korvattua työnantajan taikka varustamon ottamista merityösopimuslain 13 luvun 13 a ja 17 §:ssä säädetyistä vakuutuksista.

Laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain (1687/2009) 2 luvussa säädetään aluksen miehityksestä ja vahdinpidosta, mukaan lukien aluksen turvallisesta miehityksestä (5 §). Säännöksiä sovelletaan suomalaiseen alukseen ja suomalaisella aluksella työskentelevään laivaväkeen sekä suomalaisen aluksen laivanisäntään. Voimassa olevan lainsäädännön perusteella ei kuitenkaan voida määritellä rannassa seisovan aluksen miehitystä ja siten estää hylättyjen merenkulkijoiden kotimatkaa.

6.2.3 Nykytilan arviointi

Merityösopimuslaissa ei ole säädetty, kuinka toimitaan vieraan lipun alla työskentelevien työntekijöiden kotimatkojen ja heidän tilalleen palkattavien työntekijöiden suhteen silloin, jos heidän työnantajansa on hylännyt merenkulkijat Suomeen. Kyse on siitä, kuinka Suomen toimivaltaiset viranomaiset menettelisivät, kun Suomi on hylkäämistilanteessa satamavaltio.

MLC:n ohjeiston normin A2.5.2 mukaisesti merenkulkijan katsotaan tulleen hylätyksi, jos MLC:n vaatimusten tai merenkulkijan työsopimuksen ehtojen vastaisesti laivanvarustaja ei maksa merenkulkijan kotimatkan kustannuksia tai on jättänyt merenkulkijan ilman tarvittavaa ylläpitoa ja tukea tai on muutoin yksipuolisesti katkaissut siteensä merenkulkijaan, mukaan luettuna työsopimukseen perustuvan palkan jättäminen maksamatta vähintään kahden kuukauden ajalta.

MLC:n ohjeiston kotimatka-oikeutta koskevaan normiin A2.5.1 vuonna 2022 lisätyn uuden kohdan 9 mukaan jäsenvaltioiden on helpotettava merenkulkijan nopeaa kotimatkaa, myös silloin kun hänen katsotaan tulleen hylätyksi normin A2.5.2 kohdan 2 mukaisesti. Satamavaltioiden, lippuvaltioiden ja merenkulkijoiden kotimaiden on tehtävä yhteistyötä sen varmistamiseksi, että merenkulkijalle, joka on palkattu alukselle kyseisten valtioiden alueella hylätyn merenkulkijan tilalle tai joka työskentelee kyseisten valtioiden lipun alla purjehtivalla aluksella, myönnetään hänen tämän yleissopimuksen mukaiset oikeutensa.

Jäsenvaltioiden yleisen velvoitteen helpottaa merenkulkijoiden kotimatkaa voidaan katsoa sisältyneen jo normin kohtaan 7, jonka mukaan kunkin jäsenvaltion on helpotettava niiden merenkulkijoiden kotimatkaa, jotka työskentelevät sen satamissa käyvillä tai sen sisä- tai aluevesien kautta purjehtivilla aluksilla ja sitä, että heidän tilalleen palkataan toisia merenkulkijoita. Normin 7 kohtaa ei ole täytäntöönpanttu Suomessa lainsäädännöllä eikä asiaa ole käsitelty MLC:n täytäntöönpanoa koskevassa hallituksen esityksessä. Normin kohta 7 ja uusi kohta 9 koskevat sanamuodon mukaisesti kotimatkan helpottamista (engl. facilitate), mutta niissä ei nimenomaisesti aseteta jäsenvaltiolle velvoitetta hylätyn merenkulkijan kotimatkan järjestämiseen tai maksamiseen. Uudessa 9 kohdassa on kyse jäsenvaltioiden olemassa olevien velvoitteiden täsmentämisestä.

Merenkulkijan työnantajana oleva varustamo on ensisijaisesti vastuussa merenkulkijan kotimatkakustannuksista. MLC:n normin A2.5.1 kohdan 5 mukaisesti etusijajärjestyksestä on säädetty suomalaisten alusten osalta. Normin 1 kohdan mukaan jäsenvaltioilla on velvollisuus varmistaa, että sen lipun alla purjehtivilla aluksilla olevilla merenkulkijoilla on oikeus kotimatkaan. Jos työnantaja ei voi järjestää kotimatkaa, Suomen edustuston on

merityösopimuslain 3 luvun 3 §:n mukaan järjestettävä kotimatka eli Suomi vastaa kotimatkakustannuksista aluksen lippuvaltiona.

Hylättyjen merenkulkijoiden kotimatkakustannusten korvaamiseksi ohjeiston normissa A2.5.1 edellytetään jäsenvaltioita perustamaan rahavakuusjärjestelmä. Kansainvälisellä tasolla on kuitenkin esiintynyt tilanteita, joissa hylätyn merenkulkijan kotimatkakustannuksia ei ole saatu korvatuksi rahavakuusjärjestelmästä. MLC:n ohjeiston normin uudessa kohdassa 9 ei kuitenkaan voida katsoa edellytettävän, että Suomi satamavaltiona maksaisi Suomeen hylätyn merenkulkijan kotimatkakustannukset tai kustannuksia, jotka liittyvät korvaavan miehistön palkkaamiseen hylättyjen merenkulkijoiden tilalle.

Suomessa merenkulkijoiden hylkäämistilanteita ei tiettävästi ole ollut lainkaan eikä menettelystä tällaisissa tilanteissa ole nimenomaisesti säädetty. Hylkäämistilanteessa Suomen viranomaisilla ei ole toimivaltaa edellyttää edes suomalaiselle alukselle korvaavaa miehistöä esimerkiksi alusturvallisuuteen liittyvän lainsäädännön perusteella. Hylättyjen merenkulkijoiden kotimatkaa ei siten estettäisi edellyttämällä turvallista miehistystä.

6.2.3.1 ILO-IMOn kolmikantaisen työryhmän ohjeistus menettelystä hylkäämistilanteissa

MLC:ssa ei määritellä tarkemmin, mitä kotimatkan helpottamisella tarkoitetaan. Velvoitteen sisältöä satamavaltion näkökulmasta voidaan arvioida hylkäämistilanteita koskevan ILO:n ja IMOn kolmikantaisen työryhmän laatiman [ohjeistuksen](#) perusteella.

Ohjeistuksen kohta 17 c koskee satamavaltion vähimmäistoimia. Hylkäämistapauksissa satamavaltion toimivaltaisten viranomaisten tulisi vähintäänkin helpottaa merenkulkijoiden nopeaa kotimatkaa ja korvaavan miehistön saamista heidän tilalleen. Hylättyjen merenkulkijoiden kotimatkaa ei saisi estää. Lisäksi satamavaltion tulisi esimerkiksi tarjota välttämättömät perustarpeet, kuten ruoka, majoitus, juomavesi ja välttämätön polttoaine aluksella oleskelun mahdollistamiseksi sekä välitön terveydenhoito. Lisäksi satamavaltion tulisi muun muassa helpottaa konsulipalveluiden ja merenkulkijoita edustavien järjestöjen palveluiden saatavuutta ja yhteydenottoa omaisiin. Satamavaltioiden toimivaltaisten viranomaisten tulisi lisäksi varmistaa, että pakkotyön uhreiksi joutuneilla merenkulkijoilla on oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin, kuten korvaukseen. Satamavaltion toimivaltaisten viranomaisten olisi myös varmistettava, että merenkulkijat säilyttävät henkilöllisyystodistuksensa. Ohjeistuksen 18 kohdassa toistetaan MLC:n normin A2.5.1 kohdan 9 määräys siitä, satamavaltioiden, lippuvaltioiden ja työnvälitysvaltioiden on tehtävä yhteistyötä, jotta korvaavalle miehistölle myönnetään MLC:n mukaiset oikeudet. Ohjeistuksessa ei ole käsitelty tarkemmin hylätyn merenkulkijan tilalle palkatun miehistön asemaa.

ILO:n ohjeistus merenkulkijoiden hylkäämistilanteista ei ole luonteeltaan oikeudellisesti sitova.

Edellä selostettujen ohjeistuksen 17 kohdassa mainittujen vähimmäistoimien voidaan käytännössä katsoa täyttyvän Suomessa jo nykyisin.

Suomessa hädänalaisessa asemassa olevaa ulkomaalaista kehoitettaisiin lähtökohtaisesti kääntymään oman kansalaisuusvaltionsa tai aluksen lippuvaltion edustuston puoleen. Konsulisuhdetta koskevan Wienin yleissopimuksen (SopS 50/1980, jäljempänä *Wienin konsulisopimus*) 5 artiklassa veloitetaan edustustoja muun auttamaan ja avustamaan kansalaisiaan sekä tarvittaessa edustamaan heitä tai järjestämään asianmukainen edustus vastaanottajavaltion tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa. Wienin konsulisopimus velvoittaa myös lähettäjävaltion kansallisuutta olevien alusten eli aluksen lippuvaltion

edustustoja sen miehistön avustamiseen (5 artiklan 1 kohta). Ulkomaalaista Suomeen hylättyä merenkulkijaa avustaisi sen valtion edustusto, jonka kansalainen merenkulkija on tai aluksen lippuvaltion edustusto. Yleisesti edustuston mahdollisuudet vastata kotimatkakuluista riippuvat siitä, onko asiasta säädetty kyseisen valtion konsulilainsäädännössä. MLC:ssä kuitenkin edellytetään, että aluksen lippuvaltion tulisi korvata kotimatkakustannukset, jos varustamo ei niistä vastaa eli lähtökohtaisesti aluksen lippuvaltion edustuston tulisi tällöin järjestää kotimatka.

Suomessa viranomaisten on hallintolain (434/2003) 8 §:n mukaisesti annettava maksutonta neuvontaa ja vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, sen on pyrittävä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen. Viranomaiset olisivat lähtökohtaisesti velvollisia opastamaan merenkulkijaa ottamaan yhteyttä kansalaisuusvaltionsa tai aluksen lippuvaltion edustustoon. Edustusto auttaisi yhteydenpidossa kotimaahan ja kotimatkan järjestämisessä konsuli- ja muusta sovellettavasta lainsäädännöstä riippuen. Tarvittaessa hylättyä merenkulkijaa voitaisiin neuvoa ottamaan yhteyttä kunnan tai hyvinvointialueen sosiaaliviranomaisiin. Käytännössä hylättyjen merenkulkijoiden kanssa ovat ensivaiheessa tekemisissä satamassa toimivat viranomaiset, kuten Rajavartiolaitos ja Tulli.

Suomessa tilapäisesti oleskelevilla merenkulkijoilla on toimeentulolain (1412/1997) 27 §:n 2 momentin nojalla oikeus kiireelliseen ja välttämättömään toimeentulotukeen, kuten ruokaan ja välttämättömiin reseptilääkkeisiin. Toimeentulotuki on viimesijainen tukimuoto, ja Suomessa tilapäisesti oleskelevan on ensin selvitettävä, voiko apua kotiinpaluuseen saada muualta, kuten vakuutuksesta tai kansalaisuusvaltion edustustosta.

Hyvinvointialueiden sosiaalipalvelut tarjoavat kunnan alueella oleskeleville henkilöille apua kriisitilanteissa, kuten akuutissa yösijan tarpeessa, asunnottomuudessa tai yllättävässä varattomuudessa, joka johtaa perustarpeiden, kuten ruuan- ja lääkkeidensaannin epävarmuuteen. Palvelua toteutetaan myös puhelimitse, etäyhteydellä tai jalkautumalla tilanteen vaatimaan paikkaan. Virka-aikainen sosiaalipäivystys toimii yhteistyössä poliisin, terveydenhuollon päivystyksen, pelastustoimen ja hätäkeskuksen sekä tarpeen mukaan myös muiden alueen toimijoiden kanssa. Kuntien ja hyvinvointialueiden sosiaalipalveluiden kautta hylätty merenkulkija voisi saada apua esimerkiksi yhteydenotossa kotimaahansa tai vakuutusyhtiönsä sekä varattomuustilanteessa akuuttiin majoitukseen ja perustarpeiden turvaamiseen.

MLC:n ohjeiston normin A2.5.1 uudessa 9 kohdassa ja siihen sisältyvässä yleisluonteisessa yhteistyövelvoitteessa on kyse ennen kaikkea voimassa olevien velvoitteiden täsmäntämisestä eikä se siten edellä kerrottu huomioon ottaen edellytä täytäntöönpanotoimia.

6.3 Sosiaaliset yhteydet

Merityöyleissopimuksen normi A3.1 koskee asuintiloja ja virkistysmahdollisuuksia. Vuonna 2022 normin 17 kohtaan lisätiin maininta sosiaalista yhteyksistä. Täsmennetyin 17 kohdan mukaan: ”kaikille aluksessa oleville merenkulkijoille on järjestettävä erityisiä virkistys- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia, mukaan lukien sosiaaliset yhteydet, jotka on sopeutettu vastaamaan niiden merenkulkijoiden tarpeita, joiden täytyy asua ja työskennellä aluksella, ja on otettava huomioon sääntö 4.3 ja siihen liittyvät ohjeiston määräykset, jotka koskevat terveyden ja turvallisuuden suojelua ja tapaturmien torjuntaa.” Sosiaalisilla yhteyksillä tarkoitetaan puhelin- ja internetyhteyksiä.

Normia tarkennetaan MLC:n ohjeiston ei-sitovassa suositusosassa (suositus B3.1.11 – Virkistysmahdollisuudet, posti ja vierailut aluksella). Mainitun suosituksen 4 j kohtaa

muutettiin siten, että kyseiseen kohtaan jätettiin ainoastaan maininta merenkulkijoiden mahdollisuudesta käyttää aluksen puhelinjärjestelmää maihin suuntautuviin puheluihin kohtuullista korvausta vastaan, edellyttäen, että kyseinen yhteys on käytettävissä.

Internetiä koskeva kirjaus erotettiin suosituksessa 4 j kohdasta omaksi 8 kohdaksi. Sen mukaan laivanvarustajien tulisi, siinä määrin kuin se on kohtuullisesti mahdollista, järjestää aluksissaan oleville merenkulkijoille internetyhteys mahdollisesti kohtuullista korvausta vastaan. Suositusosan muutokset eivät merkitse asiallista muutosta säännöksiin, koska sekä puhelinjärjestelmästä että internetyhteydestä on säädetty suosituksessa jo aiemmin.

6.3.1 Nykytilan arviointi

Laivaväen asuintiloista ja virkistysmahdollisuuksista säädetään laivaväen työ- ja asuinympäristöstä sekä ruokahuollosta aluksella annetussa laissa (395/2012, jäljempänä *asuntolaki*) sekä sen nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa laivaväen asuinympäristöstä aluksella (825/2012, jäljempänä *asuntoasetus*).

Asuntolain tarkoituksena on varmistaa laivaväen työ- ja asuinympäristön terveellisyys ja turvallisuus sekä mahdollisuus asianmukaiseen ravintoon, virkistykseen ja vapaa-ajanviettoon aluksella. Lakia sovelletaan suomalaisiin aluksiin, joilla työskentelee laivaväkeä. Laivaväellä tarkoitetaan laissa henkilöitä, jotka työskentelevät työsuhteessa tai muutoin toimivat tai työskentelevät jossakin ominaisuudessa aluksella. Lain 13 §:n perussäännöksessä säädetään laivanisännän velvollisuudesta huolehtia siitä, että aluksella on asianmukaiset tilat ja välineet laivaväen virkistäytymistä ja vapaa-ajan viettoa varten. Käytännössä laivaväen käytettävissä olevat virkistysmahdollisuudet vaihtelevat huomattavasti riippuen muun muassa aluksen koosta, aluksen iästä, aluksella vietettävän ajan pituudesta sekä aluksen reitistä.

Nykykäytännön mukaan laivaväellä on suomalaisilla aluksilla mahdollisuus käyttää kohtuullisin kustannuksin aluksen olemassa olevia yhteydenpitovälineitä (puhelin, tietokone, internetyhteys) vapaa-ajan yhteydenpitoon, silloin kun se olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista. Tällainen vakiintunut käytäntö on ollut olemassa jo vuosikymmeniä. Lisäksi nykyaikana laivaväellä lähes poikkeuksetta on myös omat yhteydenpitovälineensä mukana aluksella.

Kansallisessa lainsäädännössä ei ole nimenomaisia säännöksiä virkistyskäyttöön tarkoitettuihin yhteydenpitovälineistä aluksella. Asuntolain 13 §:n käsitettä asianmukaisista välineistä virkistäytymistä ja vapaa-ajan viettoa varten ei ole tarvetta täsmentää ohjeiston muutoksen johdosta. Virkistäytymistilojen varustuksesta säädetään asuntoasetuksessa.

Asuntoasetus sisältää yksityiskohtaisia säännöksiä aluksen virkistystilojen sijoittelusta, koosta, rakenteesta, lukumäärästä, varustuksesta, fysikaalisista ominaisuuksista, kunnossapidosta ja muista virkistystilojen ja virkistäytymisen asianmukaisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Asuntoasetuksen virkistystiloja koskevan 11 §:n 1 momentin mukaan aluksen avoimelle kannelle on varattava virkistäytymistä varten tila tai tiloja, joihin laivaväellä on vapaa pääsy. Aluksella, jonka bruttovetoisuus on yli 500, on sen mukaan oltava tarkoituksenmukaisesti sijoitetut ja varustetut virkistystilat. Säännöksen 2 momentin mukaan aluksella, jonka bruttovetoisuus on vähintään 5 000, on oltava lisäksi asianmukaisesti varustettu kokoontumishuone sekä erikseen tilat harrastustoimintaa ja kuntoliikuntaa varten. Mahdollinen asuntoasetuksen täsmentämistarve arvioidaan erikseen.

6.4 Merimiespalvelut satamissa (internetyhteys)

Edellä mainitun lisäksi merimiespalveluita satamissa koskevan suosituksen B4.4.2 muutetun 5 kohdan mukaan jäsenvaltioiden tulisi, siinä määrin kuin se on kohtuullisesti mahdollista, järjestää merenkulkijoille, jotka ovat laivoilla heidän satamissaan tai ankkuripaikoissaan, internetyhteys mahdollisesti kohtuullista korvausta vastaan.

Merenkulkijat voivat hyödyntää satamien sekä merimiespalvelutoimiston toimipisteillä tarjottavia internetyhteyksiä. Merimiespalvelulain (447/2007) 3 §:n 2 momentin mukaan merimiespalvelutoimiston tehtävänä on muun muassa tarjota merimiehille kirjasto- ja tietopalveluja sekä parantaa merimiesten tiedotustoimintaa, yhteydenpitoa ja viestintäpalveluita. Myös merimieskirkon toimipisteissä on merenkulkijoiden käytettävissä internetyhteys. Lisäksi eräissä satamissa alukselle toimitetaan verkkolaite, jonka avulla aluksella voidaan hyödyntää sataman internetyhteyttä.

Internetyhteyksiä satamissa ja ankkuripaikoilla koskevat muutokset sisältyvät ohjeistuksen suositukseen, joka ei ole luonteeltaan oikeudellisesti sitova. Suosituksen perusteella ei ehdoteta täytäntöönpanotoimia.

6.5 Ruoan ja juoman maksuttomuus aluksella sekä ruoan laatu

Ruokaa ja ruoanpitoa koskevan normin A3.2 muutokset koskevat ruoan ja juoman maksuttomuutta merenkulkijoille näiden työsuhteen kestäessä sekä ruoan laatua aluksella.

Voimassa olevassa merityöyleissopimuksessa ei yksiselitteisesti säädetä puhtaan juomaveden maksuttomuudesta, vaikka riittävä puhtaan juomaveden saanti on olennainen osa merenkulkijoiden hyvinvointia sekä työturvallisuutta. Mahdolliset kuumat (esim. konehuoneessa) ja muuten fyysisesti raskaat olosuhteet lisäävät riittävän nesteytyksen tarvetta.

Normin osittain muutetun 2 a kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on varmistettava, että sen lipun alla purjehtivilla aluksilla noudatetaan vähimmäisvaatimuksia, jotka edellyttävät, että ruoka- ja juomavesivarastot ovat *määrältään, ravintoarvoltaan, laadultaan ja monipuolisuudeltaan sopivia* ottaen huomioon merenkulkijoiden määrä, uskonnosta ja kulttuurista johtuvat ruoalle asetettavat vaatimukset sekä matkan pituus ja luonne *ja että ruokaa ja juomaa tarjoillaan merenkulkijoille maksuttomasti työsuhteensa kestäessä* ja normin osittain muutetun 2 b kohdan mukaan, että ruoanvalmistuksesta vastaava osasto on organisoitu ja varustettu siten, että merenkulkijoille tarkoitetut ateriat ovat riittäviä, monipuolisia, *tasapainoisia* ja terveellisiä ja että niiden valmistus- ja ruokailuolosuhteet täyttävät hygienian vaatimukset.

Normien noudattamisen valvontaan liittyen myös normin muutetun 7 a kohdan mukaan toimivaltaisen viranomaisen on 5 osastossa tarkoitettujen jatkuvaa valvontaa koskevien toimenpiteiden mukaisesti edellytettävä, että aluksen päällikkö tai hänen valtuuttamansa henkilö säännöllisesti tarkastaa aluksen ruoka- ja juomavesivarastot *koskien niiden määrää, ravintoarvoa, laatua ja monipuolisuutta*.

Asuntolaissa säädetään laivaväen ruokahuollosta aluksella. Lain 14 §:n mukaan laivanisäntä huolehtii siitä, että laivaväellä on työjakson aikana mahdollisuus maksuttomaan ruokailuun ja että asianmukaista ruokaa ja juomavettä on laivaväen erilaiset kulttuuriset ja uskonnolliset taustat sekä terveydelliset seikat huomioon ottaen riittävästi. Lain 15 §:ssä puolestaan säädetään niistä tekijöistä, joilla varmistetaan, että tarjottava ruoka on kelpoista laivaväen nautittavaksi. Sen mukaan laivanisäntä huolehtii siitä, että aluksella on ruoan valmistukseen, tarjoiluun ja

säilyttämiseen riittävät ja tarkoituksenmukaiset tilat ja että ruokaa ja juomaa käsitellään siten, ettei niistä aiheudu vaaraa laivaväen terveydelle. Ruoanvalmistuksesta vastaavalla henkilökunnalla on myös oltava tehtävän edellyttämä ammattitaito.

Laivaväen ruokahuollosta aluksella säädetään lisäksi tarkemmin laivaväen ruokahuollosta aluksella annetussa valtioneuvoston asetuksessa (820/2012). Se sisältää yksityiskohtaisia määräyksiä muun muassa aluksella tarjottavan ruoan ja talousveden laadusta, valmistuksesta, tarjoilusta, ruokapäiväkirjan pidosta ja elintarvikkeiden säilyttämisestä. Asetuksen 2 ja 3 §:ssä säädetään ruoan laatuvaatimuksista, ruokailuajoista, ruoan valmistuksesta sekä tarjoilusta. Tarjottavan ruoan on 2 §:n 1 momentin mukaan oltava ravitsemuksellisesti täysipainoista ja vaihtelevaa sekä vastattava määrältään ja koostumukseltaan ruokailijoiden tarpeita. Asetuksen 3 §:n 2 momentissa on lisäksi säädetty, että käytettäessä puolivalmisteita tai teollista valmisruokaa on näillä oltava tuotetuotteita vastaava ravintoarvo ja ne on hankittava luotettavilta valmistajilta tai hankkijoilta.

Ruokahuollon tarkastuksella varmistetaan osaltaan se, että laivaväelle tarjottava ruoka on terveellistä ja turvallista nautittavaksi. Ruokahuollon tarkastuksesta säädetään asuntolain 17 §:ssä. Sen mukaan aluksen päällikön tai muun päällystöön kuuluvan on tarkastettava säännöllisesti yhdessä ruokahuollosta vastaavan henkilön kanssa aluksen ruoka- ja juomavarasto, ruoan ja juomaveden varastointiin ja käsittelyyn käytettävät tilat ja laitteet sekä ruoan valmistuksessa ja tarjoilussa käytettävät keittiövälineet ja aluksen keittiö. Lain esitöiden (Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi laivaväen työ- ja asuinympäristöstä sekä ruokahuollosta aluksella ja siihen liittyviksi laeiksi, HE 140/2011, s. 15) mukaan tarkastuksessa tulisi kiinnittää huomiota muun muassa ruoan ravintoarvoon ja monipuolisuuteen sekä ruoan määrään ottaen huomioon matkan pituus ja luonne. Tarkastuksesta on tehtävä merkintä laivapäiväkirjaan.

MLC:n ohjeiston muutos ei tältä osin edellytä muutoksia kansallisiin säännöksiin.

6.6 Välitön sairaanhoito maissa sekä menehtyneen merenkulkijan ruumiin tai tuhkan palauttaminen kotimaahan

Merityöyleissopimuksen sääntö 4.1 ja normi A4.1 koskevat sairaanhoitoa aluksella ja maissa. Vuonna 2022 hyväksyttiin normiin ja sitä täydentävään B-osaan uusia kohtia koskien välittömän terveydenhuollon saamista maissa sekä jäsenvaltion velvollisuutta menetellä siten, että laivanvarustaja voi täyttää velvoitteensa jäsenvaltion aluevesille tai satamaan seuraavaksi saapuvan aluksella olevan menehtyneen merenkulkijan ruumiin tai tuhkan palauttamisessa tämän kotimaahan. Muutosten taustalla vaikuttavat Covid 19 -pandemian aikaiset kokemukset. Pandemian aikana eräät valtiot kieltäytyivät päästämästä merenkulkijoita terveyden- tai sairaanhoitoon maihin taudin leviämisen pelossa tai vastaanottamasta alukselle menehtyneiden merenkulkijoiden ruumiita.

6.6.1 Välitön sairaanhoito maissa

Säännön 4.1 kohdassa 3 on säädetty, että kunkin jäsenvaltion tulee huolehtia siitä, että sen alueella olevien aluksien merenkulkijat, jotka tarvitsevat välitöntä hoitoa, voivat käyttää jäsenvaltion maissa olevia sairaanhoitopalveluja. Normissa A4.1 ei ole aiemmin ollut vastaavaa säännöstä jäsenvaltion velvollisuudesta huolehtia sen alueella olevien merenkulkijoiden pääsystä välittömään hoitoon. Vuonna 2022 tehdyssä muutoksessa on kyse ennen kaikkea säännön 4.1 kohdan 3 täsmentämisestä.

Normiin lisätyn uuden 5 kohdan mukaan ”kunkin jäsenvaltion tulee huolehtia siitä, että sen alueella olevien aluksien merenkulkijat, jotka tarvitsevat välitöntä hoitoa, pääsevät viipymättä

nousemaan maihin ja voivat käyttää jäsenvaltion maissa olevia sairaanhoitopalveluja asianmukaisen hoidon saamiseksi”.

Normia täydennetään suosituksissa B4.1.3 (Sairaanhoito maissa) ja B4.1.4 (Muille aluksille annettava lääkintäapu ja kansainvälinen yhteistyö). Niistä ensimmäiseen lisätyn uuden 4 kohdan mukaan ”kunkin jäsenvaltion tulisi huolehtia siitä, että merenkulkijoita ei estetä nousemasta maihin kansanterveydellisistä syistä ja että heillä on mahdollisuus täydentää aluksen varastoja, polttoainetta, vettä, ruokaa ja tarvikkeita”. Lisäksi suosituksen uudessa 5 kohdassa säädetään esimerkkiluettelosta tilanteista, jolloin merenkulkijan katsotaan olevan välittömän sairaanhoidon tarpeessa niin, että hänelle on tarjottava pääsy maihin terveydenhoitoon. Tällaisia ovat muun muassa:

- a) vakava vamma tai sairaus;
- b) vamma tai sairaus, joka saattaisi johtaa tilapäiseen tai pysyvään työkyvyttömyyteen;
- c) tartuntatauti, joka aiheuttaa tartuntariskin muille miehistön jäsenille;
- d) luunmurtuma, vaikea verenvuoto, rikkoutunut tai tulehtunut hammas tai vaikea palovamma;
- e) vakava kipu, jota ei pystytä aluksella hoitamaan ottaen huomioon aluksen toimintatavat, sopivien kipulääkkeiden saatavuus ja niiden pitkäaikaisen käytön terveysvaikutukset;
- f) itsemurhariski; ja
- g) lääkärikonsultaatiopalvelun suositus antaa hoitoa maissa.

Kansallisessa lainsäädännössä terveydenhuoltolain (1326/2010) 50 §:ssä säädetään kiireellisestä sairaanhoidosta. Säännöksen mukaan kiireellinen sairaanhoito, mukaan lukien kiireellinen suun terveydenhuolto, mielenterveyden hoito, päihdehoito ja psykososiaalinen tuki on annettava sitä tarvitsevalle potilaalle hänen asuinpaikastaan riippumatta. Kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan säännöksen mukaan äkillisen sairastumisen, vamman, pitkäaikaissairauden vaikeutumisen tai toimintakyvyn alenemisen edellyttämää välitöntä arviota ja hoitoa, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai vamman vaikeutumista. Kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan säännöksen mukaan myös päihteiden käytöstä johtuvaa välitöntä vieroitushoidon tarvetta.

Asiakasmaksuista kiireellisen hoidon tilanteissa säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992).

Merenkulkijan mahdollisuus päästä tarvittaessa välittömään hoitoon poikkeamissatamassa Suomessa on keskeinen, sillä alusten määräsatamien välinen matka voi kestää jopa useampia kuukausia. Nykyisessä lainsäädännössä mahdollistetaan ulkomaalaisen merenkulkijan pääsy oikeudellisesti sitovassa normissa A4.1 tarkoitettuun välittömään hoitoon Suomessa. Voimassa olevan terveydenhuollon ja asiakasmaksuja koskevan sääntelyn osalta voidaan katsoa, ettei erityyppisyyssopimuksen normiin A4.1 lisätyn uuden 5 kohdan vuoksi kansallista lainsäädäntöä ole tarvetta muuttaa.

6.6.2 Menehtyneiden työntekijöiden ruumiin tai tuhkan kotimaahan palauttaminen

Merityöyleissopimuksen normin A4.1 uuden 6 kohdan mukaan ”jos merenkulkija on kuollut aluksen matkan aikana, sen jäsenmaan, jonka alueella kuolema on tapahtunut tai, jos kuolema on tapahtunut aavalla merellä, sen jäsenmaan, jonka aluevesille alus seuraavaksi saapuu, on helpotettava laivanvarustajan vastuulle kuuluvaa ruumiin tai tuhkien kotimatkaa. Tällöin tulisi ottaa huomioon tarpeen mukaan merenkulkijan tai hänen lähiomaisensa toiveet”.

Uuden MLC:n ohjeiston normin A4.1 kohdan 6 kannalta olennaista on, millä tavalla Suomen viranomaiset toimivat silloin, jos muun maan lipun alla työskentelevä merenkulkija kuolee Suomen aluevesillä tai Suomen satamassa tai Suomen satama on ensimmäinen satama, mihin alus seuraavaksi poikkeaa. Jäsenvaltion velvoitteen osalta keskeistä on, että laivanvarustaja voi käytännössä täyttää velvoitteensa menehtyneen merenkulkijan ruumiin tai tuhkan palauttamisesta kotimaahansa.

Kun jonkin muun maan kansalainen kuolee Suomessa, kuolemansyy selvitetään Suomen lain mukaan. Suomen satamaan saapuvan aluksen miehistön ottaessa yhteyttä Suomen viranomaisiin käynnistyy lähtökohtaisesti Suomen lainsäädännön mukainen kuolemansyyn selvittäminen.

Kuolemansyyn selvittämisestä säädetään kuolemansyyn selvittämisestä annetussa laissa (459/1973) ja kuolemansyyn selvittämisestä annetussa asetuksessa (948/1973). Kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain 1 §:n mukaan kuolemasta on viipymättä ilmoitettava lääkärille tai poliisille. Lain 2 luvussa säädetään lääketieteellisestä kuolemansyyn selvittämisestä ja lain 3 luvussa oikeuslääketieteellisestä kuolemansyyn selvittämisestä, joista viimeksi mainittu tarkoittaa poliisin tutkintaa asiasta. Kuolemansyyn selvittämisestä annetussa asetuksessa säädetään tarkemmin kuolemasta ilmoittamisesta, lääketieteellisestä ja oikeuslääketieteellisestä kuolemansyyn selvittämisestä, kuolemasta ilmoittamisesta väestötietojärjestelmään sekä kuolintodistuksesta ja hautausluvasta.

Wienin konsulisopimuksen 37 artiklan mukaisesti Suomen toimivaltaiset viranomaiset, kuten lääkäri tai poliisi, ovat velvollisia ilmoittamaan Suomessa tapahtuneesta ulkomaalaisen kuolemasta tämän kansalaisuusvaltion edustustolle. Vastaavantyypisiä kirjauksia sisältyy myös kahdenvälisiin konsulisopimuksiin. Sopimukset eivät kuitenkaan sisällä säännöksiä esimerkiksi vainajan kotiuttamiseen liittyen. Vainajan kotimaan edustusto tai ulkoministeriö välittää tiedon kuolemasta edelleen vainajan läheisille.

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun asetuksen 19 ja 22 a §:n mukaisesti vainajan saa kuljettaa pois Suomesta, kun vainajan kuolemansyy on selvitetty ja hautauslupa on annettu. Vainaja voidaan kuljettaa ulkomaille arkussa tai tuhkata Suomessa ja kuljettaa tuhka ulkomaille. Kuljetukseen arkussa vaaditaan ruumiinkuljetuslupa. Tavallisesti hautaustoimisto huolehtii luvan pyytämisestä.

Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden kesken noudatetaan lisäksi sopimusta ruumiiden kuljetuksesta (SopS 13/1989). Sopimuksen 3 artiklan mukaan ruumiin mukana tulee kuljettamisen aikana olla erityinen asiakirja, ruumiinkuljetuslupa, jonka lähtövaltion toimivaltainen viranomainen antaa.

Hautaustoimilain (457/2003) 2 §:n 3 momentin mukaan vainajan ruumiin hautaamisessa ja tuhkaamisessa sekä tuhkan käsittelyssä tulee kunnioittaa vainajan katsomusta ja toivomuksia. Hautaustoimilain 23 §:n 1 momentin mukaan, jollei vainaja ole eläessään nimenomaisesti toivonut tietyn henkilön huolehtivan hautaamiseen, tuhkaamiseen ja tuhkan käsittelyyn

liittyvistä järjestelyistä, voivat järjestelyistä huolehtia vainajan eloonjäänyt puoliso tai kuolinhetkellä vainajan kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa yhteisessä taloudessa jatkuvasti elänyt henkilö sekä lähimmät perilliset. Jollei kukaan 1 momentissa tarkoitetuista henkilöistä huolehdi järjestelyistä, voi myös muu vainajan läheinen huolehtia niistä.

Merityöyleissopimuksen mukaisesti laivanvarustaja on vastuussa menehtyneen merenkulkijan ruumiin tai tuhkan kuljettamisesta kotiin ja hautaamisesta aiheutuneista kustannuksista. Suomalaisten alusten osalta tästä säädetään merityösopimuslain 13 luvun 12 §:ssä.

Kun ulkomaan kansalaisen kuolemantapaus tulee Suomen toimivaltaisten viranomaisten tietoon, ne ovat velvollisia ilmoittamaan asiasta tämän kansalaisuusvaltion edustustolle Suomessa. Edustustot ilmoittavat kuolemantapauksesta lähiomaisille ja neuvovat kuljetuksen, hautauksen ja tuhkauksen järjestelyissä. Suomen viranomaisilla on lisäksi hallintolain 8 §:n mukainen yleinen neuvontavelvollisuus toimivaltaansa kuuluvissa hallintoasioissa. Neuvonta on maksutonta. Jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, sen on pyrittävä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen. Suomessa toimivaltaiset viranomaiset ovat velvollisia neuvomaan vainajan kotimatkan järjestämisestä vastuussa olevaa varustamoa kuolemantapaukseen liittyvistä menettelyistä Suomessa. Tuhkauksen ja hautauksen järjestämisessä Suomessa otetaan huomioon merenkulkijan itsensä ja hänen omaistensa toiveet.

Merityöyleissopimuksen normiin A4.1 tehdyn lisäyksen ei katsota edellyttävän, että Suomi satamavaltiona järjestäisi menehtyneen merenkulkijan kuljettamisen kotimaahansa ja vastaisi sen kustannuksista. Ohjeiston muutosten ei katsota edellyttävän kansallisen lainsäädännön muuttamista.

6.7 Oikeankokoisten suojavarusteiden saanti

Merityöyleissopimuksen normi A4.3 koskee terveyden ja turvallisuuden suojelua ja tapaturmien torjuntaa. Vuonna 2022 normin 1 b kohtaan lisättiin vaatimus oikeankokoisten henkilönsuojainten tarjoamisesta aluksella. Muutoksen tavoitteena on varmistaa oikeankokoisten suojavarusteiden saaminen, mukaan lukien naisille.

Muutettu alakohta kuuluu kokonaisuudessaan seuraavasti (muutos kursivilla): Säännön 4.3 kohdassa 3 tarkoitettujen hyväksyttyjen lakien ja määräyksien on edellytettävä: b) asianmukaisia varotoimenpiteitä, joilla pyritään torjumaan aluksella työssä tapahtuvia tapaturmia, vammoja ja sairauksia, mukaan lukien *kaikkien tarvittavien oikeankokoisten henkilönsuojainten tarjoaminen*, ja toimenpiteet, joilla pyritään vähentämään tai torjumaan haitallisessa määrin ympäristötekijöille ja kemikaaleille altistumisesta johtuvaa vaaraa samoin kuin aluksen laitteiston ja koneiden käyttämisestä johtuvaa loukkaantumisen tai sairastumisen vaaraa.

Työturvallisuuslain (738/2002) 15 §:n mukaan työnantajan on hankittava ja annettava työntekijän käyttöön erikseen säädetyt vaatimukset täyttävät ja tarkoituksenmukaiset henkilönsuojaimet, jollei tapaturman tai sairastumisen vaaraa voida välttää tai riittävästi rajoittaa työhön tai työolosuhteisiin kohdistuvilla toimenpiteillä.

Työssä käytettävien henkilönsuojainten ominaisuuksista, arvioinnista ja valinnasta sekä suojainten turvallisesta käytöstä työssä säädetään henkilönsuojainten valinnasta ja käytöstä työssä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (427/2021). Asetuksen 4 §:ssä säädetään henkilönsuojaimilta vaadittavista ominaisuuksista. Sen mukaan työssä saadaan käyttää vain sellaisia henkilönsuojaimia, jotka täyttävät niitä koskevat erikseen säädetyt vaatimukset. Lisäksi työnantajan on huolehdittava, että työssä käytettävät henkilönsuojaimet suojaavat työntekijää

niiltä työn vaaroilta, johon suojain on tarkoitettu, ilman, että suojaimen käyttö itsessään aiheuttaa muuta vaaraa, ovat työolosuhteisiin sopivat, ovat ergonomian vaatimusten mukaisia ja työntekijän terveydentilan huomioon ottavia sekä sopivat työntekijälle, kun tarvittavat säädöt on tehty. Jos työssä esiintyy useampi vaara, joka edellyttää henkilönsuojaimen käyttöä, on työnantajan säännöksen mukaan huolehdittava, että samanaikaisesti käytettävien suojainten on sovittava yhteen siten, että ne edelleen suojaavat kyseisiltä vaaroilta. Työympäristöstä aluksessa annetun valtioneuvoston asetuksen (289/2017) siirtymäsäännöksistä johtuen alukseen, joka on ollut käytössä tai valmis ennen 1.1.2018, tai jonka köli on laskettu ennen 1.7.2018, sovelletaan lisäksi aluksessa käytettävistä suojeluvälineistä ja mittauslaitteista annettua valtioneuvoston asetusta (825/2001). Lisäksi on vielä voimassa kumotun laivatyöturvallisuuslain (345/1967) nojalla annettu valtioneuvoston päätös laivatyössä noudatettavista järjestysohjeista (418/1981).

Ohjeiston muutoksen ei katsota edellyttävän kansallisia täytäntöönpanotoimia.

6.8 Merenkulkijoiden kuolemantapausten tutkinta, kirjaaminen ja raportointi ILOlle

6.8.1 Merityöyleissopimuksen määräykset merenkulkijoiden kuolemantapauksista

Merityöyleissopimuksen normin A4.3 kohta 5 koskee merenkulkijoiden työssä sattuneiden tapaturmien, vammojen ja sairauksien ilmoittamista, tilastointia ja tutkintaa. Vuonna 2022 kohtaa muutettiin lisäämällä siihen uusi vaatimus aluksella kuolleiden merenkulkijoiden kuolinsyiden tutkinnasta, kirjaamisesta ja raportoisesta ILOlle vuosittain tätä tarkoitusta varten perustettavaan uuteen kansainväliseen rekisteriin. Muutetun normin 5 a kohta kuuluu kokonaisuudessaan seuraavasti: ”a) kunkin jäsenvaltion on huolehdittava, että kaikki sen lipun alla purjehtivilla aluksilla työsuhteessa olevien, toimivien tai työskentelevien merenkulkijoiden kuolemat tutkitaan ja kirjataan asianmukaisesti ja raportoidaan vuosittain Kansainvälisen työtoimiston pääjohtajalle julkaistavaksi maailmanlaajuisessa rekisterissä.”

Normia täydentää suositus B4.3.5 (Raportointi ja tilastojen kokoaminen). Siihen lisätyn uuden 4 kohdan mukaan normin A4.3 kohdan 5 a mukaisesti raportoitavan kuolemantapausten tulisi olla Kansainvälisen työtoimiston määrittelemässä muodossa ja käyttää sen luokitusta.

Suosituksen kohdan 5 mukaan kuolemantapauksesta raportoitavien tietojen tulisi sisältää, muun muassa, tiedot kuolemantapausten tyypistä (luokka), aluksen tyypistä ja bruttovetoisuudesta, kuoleman tapahtumapaikasta (merellä, satamassa, ankkuripaikalla) sekä merenkulkijan sukupuolesta, iästä, ammattiasemasta ja osastosta.

6.8.2 Kansallinen lainsäädäntö

Kuolemansyyn selvittämistä koskevaa lainsäädäntöä on käsitelty osittain jo edellä.

Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain (44/2006) 46 §:n mukaan työnantajan on viipymättä ilmoitettava poliisille ja aluehallintovirastolle työtapaturma- ja ammattitautilaissa (459/2015) tarkoitetusta työtapaturmasta, joka on aiheuttanut kuoleman tai vaikean vamman. Poliisin on viipymättä suoritettava tapahtumapaikalla poliisitutkinta. Siihen on kutsuttava työnantaja tai hänen edustajansa. Poliisitutkinnasta on annettava tieto myös aluehallintovirastolle sekä työtapaturmassa vahingoittuneelle tai hänen edustajalleen. Jäljennös tutkintapöytäkirjasta on toimitettava vakuutuslaitokselle ja tutkimusta pyytäneelle sekä pyynnöstä asianosaiselle. Jos kysymyksessä ei ole työtapaturma tai se ei ole selvää, noudatetaan asiassa kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain 7 §:ää, jolloin kyse on niin ikään poliisitutkinnasta.

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain 1 §:n 2 momentin mukaan terveydenhuollon toimintayksikön tai lääkärin on ilmoitettava tieto kuolemasta väestötietojärjestelmään ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen edelleen Tilastokeskukselle. Tiedon ilmoittamisesta annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 3 momentin mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen velvollisuudesta ilmoittaa kuolemasta väestötietojärjestelmään sekä kuolleen syntyneestä tehtävästä ilmoituksesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 4 momentin mukaan Tilastokeskuksen tehtävänä on säilyttää tämän lain nojalla sille toimitetut asiakirjat ja tiedot. Asiakirjat tai asiakirjoihin sisältyvät tiedot voidaan säilyttää pysyvästi. Asiakirjojen tai asiakirjoihin sisältyvien tietojen säilyttämisestä pysyvästi säädetään arkistolaissa (831/1994).

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun asetuksen 22 §:n mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen on lähetettävä kuolintodistukset ja kuolinselvitykset Tilastokeskukselle kuukausittain.

Tilastokeskuksen kokoama ja julkaisema kuolemansyytilasto kuvaa Suomessa asuneiden henkilöiden kuolemansyitä iän, sukupuolen sekä muiden demografisten tekijöiden mukaan. Tiedot kootaan väestötietojärjestelmästä ja kuolintodistuksista ja julkaistaan kerran vuodessa.

Myös Tapaturmavakuutuskeskus julkaisee vuosittain sen tietoon tulleet työpaikkakuolemat.

6.8.3 Nykytilan arviointi

Merityöyleissopimuksen normin A4.3 kohdan 5 a mukaan: ”kunkin jäsenvaltion on huolehdittava, että kaikki sen lipun alla purjehtivilla aluksilla työsuhteessa olevien, toimivien tai työskentelevien merenkulkijoiden kuolemat tutkitaan ja kirjataan asianmukaisesti ja raportoidaan vuosittain Kansainvälisen työtoimiston pääjohtajalle julkaistavaksi maailmanlaajuisessa rekisterissä.”

Normia täydentävän suosituksen B4.3.5 uuden 4 kohdan mukaan normin A4.3 kohdan 5 a mukaisesti raportoitavan kuolemantapauksen tulisi olla Kansainvälisen työtoimiston määrittelemässä muodossa ja käyttää sen luokitusta. Kuolemantapauksesta raportoitavien tietojen tulisi sisältää, muun muassa, tiedot kuolemantapauksen tyypistä (luokka), aluksen tyypistä ja bruttovetoisuudesta, kuoleman tapahtumapaikasta (merellä, satamassa, ankkuripaikalla) sekä merenkulkijan sukupuolesta, iästä, ammattiasemasta ja osastosta.

Jokaisen vainajan kuolemansyy on selvitettävä kansallisen lainsäädännön mukaan joko oikeuslääketieteellisen tai lääketieteellisen järjestelmän mukaisesti. Suomalaisella aluksella kuolleen merenkulkijan kuolemansyy selvitetään lähtökohtaisesti Suomen lainsäädännön mukaan, kun vainaja tuodaan Suomeen. Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 46 §:ssä säädetään työtapaturman johdosta aiheutuvan kuoleman tutkinnasta.

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain 1 §:n 2 momentin mukaan terveydenhuollon toimintayksikön tai lääkärin on ilmoitettava tieto kuolemasta väestötietojärjestelmään ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen edelleen Tilastokeskukselle. Tämän lisäksi vuoden 2010 alusta voimaan tulleen lainmuutoksen 1065/2009 mukaan oikeuslääkinnän toimivaltainen viranomainen on Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

MLC:n normin A4.3 kohdan 5 a velvoite kuolemantapausten tutkinnasta ja kirjaamisesta täyttyy kansallisessa lainsäädännössä.

Voimassa olevan lainsäädännön nojalla Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on keskeisessä roolissa kuolemansyyn selvittämisen ja kirjaamisen osalta. Myös Tilastokeskuksella on pääsy kuolintodistuksia ja –selvityksiä koskevaan rekisteriin. Kuolintodistuksia- ja selvityksiä koskeva rekisteri on kuitenkin käytännössä puutteellinen siltä osin kuin kuolema on tapahtunut Suomen aluevesien ulkopuolella ja kun kuolemansyy on selvitetty muualla kuin Suomessa. Rekisteristä ei myöskään pystytä yksilöimään merityöntekijöiden kuolemantapauksia. Tapaturmavakuutuskeskus rekisteröi työtapaturmakuolemat, jotka korvataan työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisesti.

Lisäksi Tapaturmavakuutuskeskus julkaisee vuosittain tietoja sen tietoon tulleista työpaikkakuolemista ja ylläpitää rekisteriä työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta korvattavista työtapaturmakuolemista. Tapaturmavakuutuskeskuksen rekisteristä on yksilöitävissä merityössä tapahtuneet työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta korvatut työtapaturmakuolemat.

ILO valmistelee raportointia varten MLC:n normia täydentävän suosituksen B4.3.5 uudessa 4 kohdassa tarkoitettuja kuolemantapausten tyypin luokituksia. Tarkoituksena on raportoida matkan aikana tapahtuneet merityöntekijöiden kuolemat. Raportointivelvoite ei edellytä tarkan lääketieteellisen kuolemansyyn raportointia ILOlle, vaan tiedot raportoidaan yleisellä tasolla ja anonymisoidusti.

Jotta kaikki matkan aikana tapahtuneet merityöntekijöiden kuolemat tulevat kootusti viranomaisen tietoon, olisi merityösopimuslaissa säädettävä työnantajan velvollisuudesta ilmoittaa kuolemantapauksesta viranomaiselle. Työnantajan ilmoitusvelvollisuus koskisi kaikkia matkan aikana sattuneita työntekijän kuolemantapauksia. Työnantaja on jo voimassa olevan lainsäädännön nojalla velvollinen ilmoittamaan työsuojeluviranomaiselle työtapaturmakuolemasta. Työsuojeluviranomaisen tietoon tulevat jo nykyisin työtapaturmakuolemat, jotka oletettavasti kattavat valtaosan merityön kuolemantapauksista. Siten on tarkoituksenmukaista, että työnantajan olisi ilmoitettava kuolemantapauksesta työsuojeluviranomaiselle. Työ- ja elinkeinoministeriö pyytäisi työsuojeluviranomaiselta tiedot merenkulkijoiden kuolemantapauksista niiden raportoimiseksi ILO:n pääjohtajalle.

Merityössä kuolemantapauksia on hyvin harvoin. Tapaturmavakuutuskeskuksen keräämien tietojen perusteella vuosina 2021–2023 merityössä suomalaisilla aluksilla ei ole tapahtunut yhtään työpaikkakuolemaa. Ainoa merityöhön liittyvä kuolemantapaus tapahtui vuonna 2023, kun merenkulkija putosi satamassa olleen ulkomaisen aluksen kannelta maahan. Lisäksi vuonna 2022 sataman työntekijä kuoli työtapaturmassa lastin nostotilanteessa.⁷ Raportointivelvoite ei koske ulkomaisilla aluksilla sattuneita kuolemantapauksia. Tapaturmavakuutuskeskuksen rekisteritietojen mukaan vuosina 2003–2020 merityössä tapahtui yhteensä seitsemän työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta korvattavaa työtapaturmakuolemaa.

⁷ Tapaturmavakuutuskeskuksen tietoon tulleet työpaikkakuolemat:
<https://www.tyotapaturmatieto.fi/ty%C3%B6turvallisuus/tietoon-tulleet-ty%C3%B6paikkakuolemat>.

6.9 Aluksen rekisteröityä omistajaa koskeva MLC:n liitteiden muutokset

Vuonna 2022 hyväksyttiin lisäksi muutokset merityöyleissopimuksen liitteisiin A2–I sekä A4–I. Liitteet koskevat tietoja, joita normissa A2.5.2 ja A4.2 edellytetään sisällytettävän kyseisissä normeissa säädettyihin rahavakuutta koskeviin asiakirjoihin.

Liitteisiin sovittujen muutosten mukaan kyseessä oleviin asiakirjoihin merkitään laivanvarustajan *tai rekisteröidyn omistajan nimi, jos se on eri kuin laivanvarustaja*. Muutoksen taustalla on se, että joissakin jäsenvaltioissa satamavaltiotarkastajat vaativat, että rahavakuuksia koskevissa asiakirjoissa mainitun tahon on oltava merityösertifikaatissa mainittu laivanvarustaja, vaikka vakuuden ottanut aluksen rekisteröity omistaja saattaakin olla eri taho kuin MLC:ssä tarkoitettu laivanvarustaja. Muutoksella korjataan tämä käytännön epäkohta ja sallitaan, että vakuutta koskevassa asiakirjassa mainitaan laivanvarustajan sijasta aluksen rekisteröity omistaja, jos se on eri kuin laivanvarustaja.

Muutetut merityöyleissopimuksen liitteet A2–I sekä A4–I liittyvät merityöyleissopimuksen ohjeiston normiin A2.5.2 ja A4.2 sekä niissä säädettyihin rahavakuutta koskeviin asiakirjoihin. Kyseiset vakuutusten ottamista koskevat säännökset on pantu täytäntöön merityösopimuslain 13 luvun 13 a, 17 ja 17 a §:n säännöksillä.

Merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:ssä säädetty vakuutuksen tai muun rahavakuuden ottamista koskeva velvollisuus koskee sanamuotonsa mukaisesti ”työnantajaa”.

Merityösopimuslain 13 luvun 17 § koskee ”varustamon” velvollisuutta ottaa vakuutus tai muu vastaava rahavakuus työntekijöiden kotimatka-, hoito- ja hautauskustannusten maksamisen turvaamiseksi, vaikka työntekijät olisivat työsuhteessa muuhun työnantajaan kuin varustamoon.

Merityösopimuslain 13 luvun 17 a §:ssä puolestaan veloitetaan laivanisäntä ottamaan vakuutus tai muu rahavakuus kotimatka- ja hoitokustannusten maksamisen turvaamiseksi myös ilman työ sopimuksella aluksella työskentelevien osalta.

Merityöyleissopimuksen A2.5.2 (Hylkäämistilanteet) sekä A4.2 normin velvoitteet kustannusten korvaamisesta koskevat varustamoja. Merityösopimuslaissa ei säädetä liitteiden sisällöstä, mutta merityösopimuslain 13 luvun 15 §:n 2 momentissa viitataan ohjeiston liitteisiin. Aluksella on pidettävä merityöyleissopimuksen liitteiden A2–I ja A4–I mukainen todistus 13 luvun 13 a §:n, 17 §:n 2 momentin ja 17 a §:n 2 momentin mukaisesta vakuutuksesta tai muusta rahavakuudesta työntekijöiden nähtävinä. Ohjeiston liitteiden muutos ei edellytä kansallisen lainsäädännön muuttamista.

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom myöntää suomalaisille aluksille MLC-todistuskirjan. Varsinaiseen myöntämisprosessiin muutos ei vaikuta. Muutoksella on selkeyttävä vaikutus, koska varustamotoiminnassa on tavallista, että aluksen omistaja ja operaattori ovat eri yritys. Traficom valvoo satamavaltiotarkastuksissa ulkomaisia aluksia ja näiden tarkastusten yhteydessä tarkastetaan alusten MLC-todistuskirja. Satamavaltiotarkastuksissa ei ole havaittu ongelmia rahavakuutta koskevissa asiakirjoissa. Muutoksella ei ole käytännön vaikutusta satamavaltiotarkastuksiin.

7 Lakiehdotuksen säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki merityötä koskevan yleissopimuksen ohjeiston muutoksista

Esityksen tavoitteena on, että Suomi voisi saattaa lainsäädäntönsä vastaamaan ILO:n merityöyleissopimuksen ohjeiston vuoden 2022 muutoksia ja että Suomi voisi ilmoittaa ILOlle muutosten tulevan Suomen osalta voimaan niiden tullessa voimaan kansainvälisesti.

Yleissopimuksen ohjeistoon tehdyt muutokset ehdotetaan hyväksyttäväksi ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset saatettavaksi voimaan lailla. Laissa olisi kolme pykälää. Lain 1 § sisältäisi säännöksen siitä, että merityötä koskevan vuoden 2006 yleissopimuksen vuoden 2022 muutosten lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset olisivat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut. Lain 2 §:ssä säädettäisiin siitä, että ohjeiston muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien muutosten voimaansaattamisesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Lain 3 §:n mukaan yleissopimuksen ohjeiston muutokset tulisivat voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana.

7.2 Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta

12 luku Julkisen työvoima- ja yrityspalvelun toimeenpano ja siihen liittyvä yhteistyö

4 a §. *Merenkulkualan yksityiset työvoimapalvelut.* Lain 12 lukuun lisättäisiin uusi 4 a § merenkulkualan yksityisiä työvoimapalveluita koskevista velvoitteista. Ehdotetulla pykälällä toimeenpantaisiin MLC:n ohjeiston normin A1.4 kohdan 5 määräykset. Merenkulkualan yksityisellä työvoimapalvelulla tarkoitettaisiin lain 12 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettua yksityistä työvoimapalvelua, jonka toiminta pääasiallisesti keskittyy merenkulkijoiden työnvälitykseen tai työvoiman vuokraukseen suomalaisille tai ulkomaisille aluksille.

Tarkoituksena on varmistaa, että yksityisen työnvälityksen kautta merityöhön välitettyjen henkilöiden työsuhteessa noudatetaan työsopimukseen sovellettavaa lainsäädäntöä, että he ovat tietoisia työsopimukseen perustuvista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan ja päteviä tehtäväänsä.

Ehdotetun pykälän 1 momentin 1–3 kohdan mukaan yksityisen työvoimapalveluiden tarjoajan olisi informoitava henkilöasiakastaan tämän työsopimukseen perustuvista oikeuksista ja velvollisuuksista. Yksityisen työvoimapalveluiden tarjoajan olisi varmistettava, että henkilöasiakkaan työsopimuksen ehdot ovat siihen sovellettavan lainsäädännön ja työehtosopimuksen mukaisia ja että henkilöasiakkaalla on merityöhön vaadittu pätevyys ja tarvittavat pätevyysasiakirjat. Henkilöasiakkaalle olisi annettava työsopimus nähtäväksi ennen sen allekirjoittamista ja jäljennös allekirjoitetusta työsopimuksesta. Tarkoituksena on, että yksityisen työvoimapalvelun tarjoaja käy henkilöasiakkaan kanssa läpi työsopimukseen perustuvat oikeudet ja velvollisuudet ennen työsopimuksen allekirjoittamista ja tarkastaa, että työsopimuksen ehdot ovat siihen sovellettavan lainsäädännön ja työehtosopimuksen mukaisia.

Yksityisiä työvoimapalveluita tarjoavan olisi ehdotetun 2 kohdan mukaan varmistettava, että henkilöasiakkaalla on merityöhön vaadittu pätevyys ja tarvittavat pätevyysasiakirjat. Suomalaisilla aluksilla vastuu aluksen miehistön pätevyydestä on laivanisännällä. Aluksen miehityksestä ja laivaväen pätevyydestä annetun valtioneuvoston asetuksen 4 §:n mukaisesti laivanisännän on varmistettava merenkulkijan toimeen vaadittava pätevyys ennen kuin merenkulkija ottaa toimen vastaan aluksella. Yksityisen työvoimapalveluiden tarjoajan olisi vastaavasti tarkastettava, että merityöhön välitettävällä henkilöasiakkaalla on työsopimukseen

sovellettavan lain mukaisesti määräytyvä pätevyys ja tarvittavat pätevyysasiakirjat ennen työn aloittamista.

Jos kyse on vuokratyöstä ja työntekijän työsopimukseen sovelletaan merityösopimuslakia, voidaan ehdotetun 3 momentin 1–3 kohdan velvoitteet katsoa täytettävän noudattamalla merityösopimuslain 1 luvun 3 ja 3 a §:n työnantajavelvoitteita.

Jos henkilöasiakas ei ole työsuhteessa yksityiseen työvoimapalvelun tarjoajaan, olisi yksityisen työvoimapalvelun tarjoajan varmistettava, että työnantaja noudattaa edellä mainittuja merityösopimuslain velvoitteita tai vastaavia ehdotetun 3 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitettuja velvoitteita, jotka määräytyvät työsopimukseen sovellettavan lain mukaan. Velvoite täytettäisiin tarkastamalla henkilöasiakkaan työsopimusehdot ennen kuin henkilöasiakas allekirjoittaa työsopimuksen. Yksityisen työvoimapalvelun ja työnantajayrityksen välisessä sopimuksessa voitaisiin edellyttää, että työnantaja sitoutuu noudattamaan kyseisiä velvoitteita.

Yksityisiin työvoimapalveluihin merenkulkualalla sovellettaisiin myös lain 12 luvun 5 §:ää työnvälityksen maksukiellosta.

Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan työ- ja elinkeinoministeriön tietoon tulleet merenkulkualan yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajien velvoitteiden laiminlyönnit käsitellään tarvittaessa merimiesasiain neuvottelukunnassa. Ehdotuksella täytäntöönpantaisiin MLC:n ohjeiston normin A1.4 kohdan 7 määräys, jonka mukaan toimivaltaisen viranomaisen on huolehdittava siitä, että merenkulkijoiden työnvälityspalveluja koskevat valitukset tutkitaan ja käsitellään asiaankuuluvissa elimissä asianmukaisessa järjestyksessä. Tarvittaessa käsittelyyn voivat osallistua laivanvarustajien ja merenkulkijoiden edustajat. Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 luvun 4 §:n 3 momentin mukaisesti työ- ja elinkeinoministeriö vastaa yksityisten työvoimapalveluiden seurannasta. Tarkoituksena olisi informoida merenkulkualan palkansaajia ja varustamoita edustavia järjestöjä työ- ja elinkeinoministeriön tietoon tulleista merenkulkualan yksityisiä työvoimapalveluita koskevien velvoitteiden laiminlyönneistä.

4 b §. *Henkilöasiakkaan taloudellisen aseman turvaaminen merityössä.* Pykälä on uusi ja siinä säädettäisiin henkilöasiakkaan taloudellisen aseman turvaamisesta merityössä. Ehdotetulla pykälällä täytäntöönpantaisiin merityöyleissopimuksen ohjeiston normin A1.4 kohta 5 (iv) ja (vi).

Pykälän 1 momentin mukaan yksityisen työvoimapalvelun tarjoajan olisi varmistettava, että suomalaisella tai ulkomaisella aluksella työskentelevällä henkilöasiakkaalla on oikeus saada korvaus työsuhdesaatavista työnantajan vakuutuksesta tai muusta vastaavasta järjestelmästä työsopimukseen sovellettavan lain mukaisesti. Suomalaisten alusten osalta velvoite täytettäisiin tarkastamalla merityösertifikaatti ja merityöyleissopimuksen liitteiden A2–I ja A4–I mukainen todistus merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:n, 17 §:n 2 momentin ja 17 a §:n 2 momentin mukaisesta vakuutuksesta tai muusta rahavakuudesta. Jos työtä tehdään ulkomaisella aluksella, olisi tarkastettava vastaavat merityöyleissopimukseen perustuvat todistukset tai muu työsopimukseen sovellettavan lain mukainen oikeus esimerkiksi kotimatkakustannusten korvaamiseen. Tarkoituksena on, että yksityisen työvoimapalvelun tarjoaja esimerkiksi tarkastamalla vakuutuksen voimassaolon merityöyleissopimuksen A1.4 kohdassa 5 (iv) edellytetyllä tavalla varmistaa, että varustamo mahdollisuuksien mukaan huolehtii siitä, ettei merenkulkija jää vieraaseen satamaan.

Pykälän 2 momentilla täytäntöönpantaisiin MLC:n ohjeiston normin A1.4 5 (vi) sisältyvä tiedonantovelvoite. Henkilöasiakasta olisi ennen työsopimuksen allekirjoittamista informoitava siitä, kuinka korvausta voi hakea 1 momentissa tarkoitettusta järjestelmästä. Jos työsopimukseen sovelletaan merityösopimuslakia, henkilöasiakasta olisi velvoitteen täyttämiseksi informoitava siitä, kuinka työsopimusvelvoitteiden rikkomisesta aiheutuneesta taloudellista vahingosta voi saada korvausta merityösopimuslain 13 luvun 13 §:n tai 17 §:n mukaisesta vakuutuksesta, merityösopimuslain 12 luvun mukaisesti määräytyvän työnantajan vahingonkorvausvastuun perusteella tai merimiesten palkkaturvajärjestelmästä.

Ehdotuksella ei olisi tarkoitus muuttaa vuokratyössä työnantajan merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:n mukaisesti määräytyviä työnantajavelvoitteita. Tästä säädettäisiin pykälän 4 momentissa. Vuokratyössä suomalaisella aluksella työnantajana oleva vuokratyöyrittäjä vastaa merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:n mukaisen vakuutuksen ottamisesta tai rahavakuuden asettamisesta merityöyleissopimuksen ohjeiston säännössä 2.5 ja 4.2 tarkoitetuissa tilanteissa eli kotimatkan, sairastumisen tai loukkaantumisen varalta.

7.3 Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä

49 §. *Työpaikkailmoituksen vastaanottamisesta kieltäytyminen ja ilmoituksen poistaminen.* Pykälää korjattaisiin teknisesti lisäämällä sen 2 momentin 3 kohtaan merityösopimuslain säädösnumero.

143 a §. *Merenkulkualan yksityiset työvoimapalvelut.* Lakiin lisättäisiin uusi 143 a § merenkulkualan yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajia koskevista velvoitteista. Velvoitteet vastaisivat sisällöltään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 lukuun ehdotettua 4 a §:ää. Yksityisiin työvoimapalveluihin merenkulkualalla sovellettaisiin myös lain 144 §:ää yksityisen työnvälityksen maksukiellosta.

143 b §. *Henkilöasiakkaan taloudellisen aseman turvaaminen merityössä.* Lakiin lisättäisiin uusi 143 b § henkilöasiakkaan taloudellisen aseman turvaamisesta merityössä. Velvoitteet vastaisivat sisällöltään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 lukuun ehdotettua 4 b §:ää.

7.4 Merityösopimuslaki

3 luku Vapaat kotimatkat

1 §. *Vapaat kotimatkat työsuhteen kestäessä.* Pykälän 1 momentin 1 kohtaa täsmennettäisiin terminologisesti 1.8.2023 voimaan tulleen perhevapaaudistuksen johdosta viittaamalla raskaus- ja erityisraskausvapaaseen ja poistamalla viittaus isyysvapaaseen. Kyse ei ole sisällöllisestä muutoksesta.

13 luku Erinäiset säännökset

12 §. *Työntekijän kuolema.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että työntekijän matkan aikana tapahtuneesta kuolemasta olisi tämän lähimaisen lisäksi ilmoitettava viipymättä myös työsuojeluviranomaiselle. Työsuojeluviranomainen vastaisi merenkulkijoiden kuolemantapausten kirjaamisesta, jotta kuolemantapaukset voidaan raportoida merityöyleissopimuksen ohjeiston normin A4.3 kohdassa 5 edellytetyllä tavalla ILO:n pääjohtajalle. Kuolemantapausten raportoinnista ILOlle työsuojeluviranomaiselta saatujen tietojen perusteella vastaisi työ- ja elinkeinoministeriö.

Työnantajan ilmoitusvelvollisuus koskisi kaikkia työntekijöiden kuolemantapauksia, jotka ovat merityösopimuslain esitöissä (HE 174/2010 vp) tarkoitettulla tavalla tapahtuneet matkan aikana.

Voimassa olevan pykälän sanamuodon mukaan työnantajan on ilmoitettava työntekijän kuolemasta tämän lähiomaiselle, jos työntekijä kuolee ”työstä johtuvissa olosuhteissa”. Pykälän sanamuotoa täsmennettäisiin vastaamaan työnantajan ilmoitusvelvollisuuden sisältöä. Ilmoitusvelvollisuus koskisi matkan aikana tapahtunutta työntekijän kuolemaa sen syystä riippumatta. Kyse olisi teknisluonteisesta muutoksesta eli työnantajan ilmoitusvelvollisuus kuolemantapauksesta työntekijän lähiomaiselle säilyisi nykytilaa vastaavana. Ilmoitusvelvollisuus ei koskisi tilanteita, joissa työntekijä kuolee ollessaan vapaajaksolla, vuosilomalla, perhevapaalla tai lomautettuna tai muusta vastaavasta syystä pois alukselta.

Työsuojeluviranomaiselle olisi annettava tieto kuolemaan johtaneista olosuhteista, jos ne ovat työnantajan tiedossa ja mahdollisuuksien mukaan muut tiedot, jotka työsuojeluviranomainen kuolemantapauksesta pyytää. Työnantajan olisi ilmoitettava, kuinka kuolemantapaus on tullut työnantajan tietoon ja millaisia havaintoja on mahdollisesti tehty vainaja löydettyäessä. Ilmoitettavat tiedot voivat sisältää esimerkiksi merityöyleissopimuksen normia A4.3 täydentävässä suosituksen B4.3.5 kohdassa 4 tarkoitettuja tietoja.

Jos työntekijän kuolema on aiheutunut työtapaturman seurauksena, työnantajan olisi lisäksi noudatettava työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 46 §:ssä säädettyjä velvoitteita.

8 Voimaantulo

Merityöyleissopimuksen XV artiklan mukaisesti ohjeiston muutokset tulevat kansainvälisesti voimaan 23.12.2024. Sopimuksen XV artiklan 8 kohdan mukaan sopimuksen ohjeistoon hyväksytty muutos ei kuitenkaan tule automaattisesti voimaan sellaisen valtion osalta, joka ilmoittaa määräajassa pääjohtajalle, että muutos sitoo sitä vasta sen jälkeen, kun se on tehnyt erikseen ilmoituksen muutoksen hyväksymisestä.

Koska ohjeiston muutos koskee Suomessa lainsäädännön alaa, Suomi on ilmoittanut ILO:n pääjohtajalle 3.3.2023, että muutos tulee Suomen osalta voimaan vasta, kun Suomi on tehnyt erikseen pääjohtajalle ilmoituksen muutoksen hyväksymisestä. Lainsäädäntömuutokset saatettaisiin Suomessa voimaan samaan aikaan, kun ohjeiston muutokset tulevat kansainvälisesti voimaan. Tavoitteena on, että Suomi ilmoittaa ILO:n pääjohtajalle muutosten hyväksymisestä viimeistään kuutta kuukautta ennen niiden voimaantuloa.

Ehdotetaan, että muutosten voimaansaattamista koskeva laki tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana.

Tarkoitus on, että mainittu laki ja ehdotettavat merityösopimuslain sekä julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain merityöyleissopimuksen ohjeiston muutokseen perustuvat muutokset tulisivat voimaan samanaikaisesti kuin yleissopimuksen ohjeiston muutokset tulevat kansainvälisesti voimaan. Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki on kumottu työvoimapalveluiden järjestämisestä annetulla lailla, joka tulee voimaan 1.1.2025. Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025. Merityösopimuslain teknisluonteinen muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2024.

9 Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumus

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 59 §:n 1 momentin mukaan, jos valtiosopimus tai muu kansainvälinen velvoite, johon Suomi sitoutuu, sisältää määräyksen tämän lain mukaan maakunnan toimivaltaan kuuluvassa asiassa, maakuntapäivien on, jotta määräys tulisi voimaan maakunnassa, hyväksyttävä säädös, jolla määräys saatetaan voimaan. Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 12 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat terveyden- ja sairaanhoitoa 27 §:n 24, 29 ja 30 kohdassa säädetyin poikkeuksin; polttohautausta ja 23 kohdan mukaan työllisyyden edistämistä koskevissa asioissa.

Esitysluonnoksesta on pyydetty lausunto Ahvenanmaan maakuntahallitukselta. Ahvenanmaan maakuntahallituksen lausunnon mukaan erityyöleissopimuksen ohjeiston oikeudellisesti sitova normi A1.4 (Työnvälitys) ja A4.1 (Sairaanhoito aluksella ja maissa) sisältää maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvia määräyksiä. Ohjeiston muutosten voimaan saattamiseksi on siten pyydettävä Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumus.

10 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

10.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy muun muassa sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan perustuslaissa tarkoitettu eduskunnan hyväksymistoimivalta kattaa kaikki aineelliselta luonteeltaan lain alaan kuuluvat kansainvälisen velvoitteen määräykset.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että kansainvälisen sopimuksen määräys on luettava lainsäädännön alaan kuuluvaksi, jos määräys koskee jonkun perustuslaissa turvatun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita, jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla taikka jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on olemassa lain säännöksiä tai siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kansainvälisen velvoitteen määräys kuuluu näiden perusteiden mukaan lainsäädännön alaan riippumatta siitä, onko määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11/2000 vp, PeVL 12/2000 vp ja PeVL 45/2000 vp).

Merityöleissopimuksen ohjeiston oikeudellisesti sitovaan osaan (normi A.1.4, A.2.5.1, A3.1, A3.2, A4.1 ja A4.3) vuonna 2022 tehdyt muutokset kuuluvat lainsäädännön alaan.

Merityöleissopimuksen ohjeiston työnvälitystä koskevan säännön 1.4 määräykset on pantu Suomessa osittain täytäntöön julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 luvun 4 ja 5 §:n säännöksillä. Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 lukuun lisättäisiin uusi 4 a ja 4 b § ja työvoimapalveluiden järjestämisestä annettuun lakiin lisättäisiin uusi 143 a ja 143 b §, joissa säädettäisiin merenkulkualan yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajien velvoitteista ja erityyöhön välitettävän henkilöasiakkaan taloudellisen aseman turvaamisesta.

Merityöleissopimuksen ohjeiston kotimatkaa koskevan säännön 2.5 määräykset on Suomessa pantu täytäntöön merityösopimuslain 3 luvun 2 §:n säännöksillä. Merityöleissopimuksen ohjeiston asuintiloja ja virkistysmahdollisuuksia koskevan säännön 3.1 määräykset on pantu Suomessa täytäntöön laivaväen työ- ja asuinympäristöstä sekä ruokahuollosta aluksella annetun lain 13 §:n säännöksillä. Merityöleissopimuksen ohjeiston ruokaa ja ruoanpitoa koskevan säännön 3.2 määräykset on pantu Suomessa täytäntöön laivaväen ruokahuollosta aluksella

annetun lain 14 ja 17 §:n säännöksillä. Merityöyleissopimuksen ohjeiston sairaanhoitoa aluksella ja maissa koskevan säännön 4.1 määräykset välittömästi sairaanhoidosta satamassa vastaavat terveydenhuoltolain 50 §:ää. Merityöyleissopimuksen ohjeiston terveyden ja turvallisuuden suojelua ja tapaturmien torjuntaa koskevan säännön 4.3 määräykset on pantu Suomessa täytäntöön työturvallisuuslain 15 §:n säännöksillä.

Ahvenanmaan maakuntahallituksen lausunnon mukaan merityöyleissopimuksen ohjeiston oikeudellisesti sitovat normit A1.4 (Työnvälitys) ja A4.1 (Sairaanhoito aluksella ja maissa) sisältävät maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvia määräyksiä.

10.2 Käsittelyjärjestys

Koska merityöyleissopimuksen ohjeiston muutokset eivät sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tai 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, sopimus voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä äänen enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamislaiksi tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

1. ponsi

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että eduskunta hyväksyisi merityötä koskevan vuoden 2006 yleissopimuksen ohjeistoon vuonna 2022 tehdyt muutokset.

2. ponsi

Edellä esitetyn perusteella ja koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

merityötä koskevan yleissopimuksen ohjeiston muutoksista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Merityötä koskevan vuoden 2006 yleissopimuksen ohjeistoon tehtyjen vuoden 2022 muutosten lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Muutosten muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

3 §

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

2.

Laki

julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) 12 lukuun uusi 4 a ja 4 b § seuraavasti:

12 luku

Julkisen työvoima- ja yrityspalvelun toimeenpano ja siihen liittyvä yhteistyö

4 a §

Merenkulkualan yksityiset työvoimapalvelut

Edellä 4 §:ssä säädetyn lisäksi merenkulkualalla yksityisiä työvoimapalveluita tarjoavien on:

- 1) informoitava henkilöasiakastaan tämän työsopimukseen perustuvista oikeuksista ja velvollisuuksista;
- 2) varmistettava, että henkilöasiakkaan työsopimuksen ehdot ovat siihen sovellettavan lainsäädännön ja työehtosopimuksen mukaisia ja että henkilöasiakkaalla on merityöhön vaadittu pätevyys ja tarvittavat pätevyysasiakirjat; sekä
- 3) annettava henkilöasiakkaalleen työsopimus nähtäväksi ennen sen allekirjoittamista ja jäljennös allekirjoitetusta työsopimuksesta.

Työ- ja elinkeinoministeriön tietoon tulleet merenkulkualan yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajien velvoitteiden laiminlyönnit käsitellään tarvittaessa merimiesasiain neuvottelukunnassa.

4 b §

Henkilöasiakkaan taloudellisen aseman turvaaminen merityössä

Yksityisen työvoimapalvelun tarjoajan on varmistettava, että suomalaisella tai ulkomaisella aluksella työskentelevällä henkilöasiakkaalla on oikeus saada korvaus työsuhdesaatavista työnantajan vakuutuksesta tai muusta vastaavasta järjestelmästä työsopimukseen sovellettavan lain mukaisesti.

Henkilöasiakasta on ennen työsopimuksen allekirjoittamista informoitava siitä, kuinka korvausta haetaan 1 momentissa tarkoitetusta järjestelmästä.

Tässä pykälässä säädetty ei rajoita merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:n perusteella määräytyviä työnantajan velvoitteita vuokratyössä suomalaisella aluksella.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

3.

Laki

työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) 49 §:n 2 momentin 3 kohta sekä
lisätään lakiin uusi 143 a ja 143 b § seuraavasti:

49 §

Työpaikkailmoituksen vastaanottamisesta kieltäytyminen ja ilmoituksen poistaminen

Työvoimaviranomainen voi kieltäytyä ottamasta vastaan avointa työpaikkaa koskevan työpaikkailmoituksen tai poistaa ilmoituksen palvelualustalta, jos ilmoituksen perusteella on ilmeistä tai työnantajan aiemman menettelyn perusteella taikka muutoin on perusteltua syytä epäillä, että:

3) työnantaja olennaisesti laiminlyö työsopimuslain 2 luvussa tai merityösopimuslain (756/2011) 2 ja 3 luvuissa säädettyjä velvollisuuksiaan tai velvollisuuttaan suorittaa veroja tai lakisääteisiä maksuja;

143 a §

Merenkulkualan yksityiset työvoimapalvelut

Edellä 143 §:ssä säädetyn lisäksi merenkulkualalla yksityisiä työvoimapalveluita tarjoavien on:

1) informoitava henkilöasiakastaan tämän työsopimukseen perustuvista oikeuksista ja velvollisuuksista;

2) varmistettava, että henkilöasiakkaan työsopimuksen ehdot ovat siihen sovellettavan lainsäädännön ja työehtosopimuksen mukaisia ja että henkilöasiakkaalla on merityöhön vaadittu pätevyys ja tarvittavat pätevyysasiakirjat sekä

3) annettava henkilöasiakkaalleen työsopimus nähtäväksi ennen sen allekirjoittamista ja jäljennös allekirjoitetusta työsopimuksesta.

Työ- ja elinkeinoministeriön tietoon tulleet merenkulkualan yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajien velvoitteiden laiminlyönnit käsitellään tarvittaessa merimiesasiain neuvottelukunnassa.

143 b §

Henkilöasiakkaan taloudellisen aseman turvaaminen merityössä

Yksityisen työvoimapalvelun tarjoajan on varmistettava, että suomalaisella tai ulkomaisella aluksella työskentelevällä henkilöasiakkaalla on oikeus saada korvaus työsuhdesaatavista

työnantajan vakuutuksesta tai muusta vastaavasta järjestelmästä työsopimukseen sovellettavan lain mukaisesti.

Henkilöasiakasta on ennen työsopimuksen allekirjoittamista informoitava siitä, kuinka korvausta haetaan 1 momentissa tarkoitetusta järjestelmästä.

Tässä pykälässä säädetty ei rajoita merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:n perusteella määräytyviä työnantajan velvoitteita vuokratyössä suomalaisella aluksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

4.

Laki

merityösopimuslain 3 luvun 1 §:n ja 13 luvun 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merityösopimuslain (756/2011) 3 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohta ja 13 luvun 12 §:n 1 momentti seuraavasti:

3 luku

Vapaat kotimatkat

1 §

Vapaat kotimatkat työsuhteen kestäessä

Työnantajan on maksettava työntekijän matka kotipaikkakunnalle ylläpitolineen, kun:
1) kyse on raskaus-, erityisraskaus-, vanhempain- taikka hoitovapaan alkaessa tehtävästä kotimatkastasta;

13 luku

Erinäiset säännökset

12 §

Työntekijän kuolema

Jos työntekijä kuolee matkan aikana, työnantajan on viipymättä ilmoitettava työntekijän kuolemasta tämän lähiomaiselle ja työsuojeluviranomaiselle. Työsuojeluviranomaiselle on annettava tieto kuolemaan johtaneista olosuhteista, jos ne ovat työnantajan tiedossa ja mahdollisuuksien mukaan muut tiedot, jotka työsuojeluviranomainen kuolemantapauksesta pyytää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 13 luvun 12 §:n 1 momentin voimaantulosta säädetään kuitenkin valtioneuvoston asetuksella.

Helsingissä 7.3.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Työministeri Arto Satonen

VUODEN 2022 MUUTOKSET
MUUTETTUUN
MERITYÖYLEISSOPIMUKSEEN, 2006
(MLC, 2006)

AMENDMENTS OF 2022 TO THE
MARITIME LABOUR CONVENTION, 2006
AS AMENDED (MLC, 2006)

Muutos ohjeiston sääntöön 1.4 - Työnvälitys

Amendment to the Code relating to
Regulation 1.4 – Recruitment and placement

Normi A1.4 – Työnvälitys

Standard A1.4 – Recruitment and placement

Korvataan 5 c (vi) kohta seuraavasti:

Replace paragraph 5(c)(vi) by the
following:

(vi) että kehitetään vakuutukseen tai vastaavaan järjestelyyn perustuva järjestelmä, jonka avulla merenkulkijoille voidaan korvata se taloudellinen menetys, joka johtuu siitä, että työnvälityspalvelut tai laivanvarustaja, jota asia koskee, jättävät täyttämättä merenkulkijan työsopimukseen perustuvat velvoitteensa, ja varmistetaan, että merenkulkijoille ilmoitetaan ennen työhönottoa tai työhönotossa heidän kyseisen järjestelmän mukaiset oikeutensa.

(vi) establish a system of protection, by way of insurance or an equivalent appropriate measure, to compensate seafarers for monetary loss that they may incur as a result of the failure of a recruitment and placement service or the relevant shipowner under the seafarers' employment agreement to meet its obligations to them, and ensure that seafarers are informed, prior to or in the process of engagement, of their rights under that system.

Muutos ohjeiston sääntöön 2.5 – Kotimatka

Amendment to the Code relating to
Regulation 2.5 – Repatriation

Normi A2.5.1 – Kotimatka

Standard A2.5.1 – Repatriation

Lisätään uusi 9 kohta ja numeroidaan seuraava kohta uudelleen:

Insert new paragraph 9 and renumber the
subsequent paragraph:

9. Jäsenvaltioiden on helpotettava merenkulkijan nopeaa kotimatkaa, myös silloin kun hänen katsotaan tulleen hylätyksi normin A2.5.2 kohdan 2 mukaisesti. Satamavaltioiden, lippuvaltioiden ja työnvälitysvaltioiden on tehtävä yhteistyötä sen varmistamiseksi, että merenkulkijalle, joka on palkattu alukselle kyseisten valtioiden alueella hylätyn merenkulkijan tilalle tai työskentelee kyseisten valtioiden lipun alla purjehtivalla aluksella, myönnetään hänen tämän yleissopimuksen mukaiset oikeutensa.

9. Members shall facilitate the prompt repatriation of seafarers, including when they are deemed abandoned within the meaning of Standard A2.5.2, paragraph 2. Port States, flag States and labour-supplying States shall cooperate to ensure that seafarers engaged on a ship to replace seafarers who have been abandoned in their territory, or on a ship flying their flag, shall be accorded their rights and entitlements under this Convention.

Amendments to the Code relating to
Regulations 3.1 and 4.4 – Accommodation

Muutokset ohjeiston sääntöihin 3.1 ja 4.4 -
Asuintilat ja
virkistysmahdollisuudet/Merimiespalvelut
maissa

*Normi A3.1 – Asuintilat ja
virkistysmahdollisuudet*

Korvataan 17 kohta seuraavasti:

17. Kaikille aluksessa oleville merenkulkijoille on järjestettävä erityisiä virkistys- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia, mukaan lukien sosiaaliset yhteydet, jotka on sopeutettu vastaamaan niiden merenkulkijoiden tarpeita, joiden täytyy asua ja työskennellä aluksella, ja on otettava huomioon sääntö 4.3 ja siihen liittyvät ohjeiston määräykset, jotka koskevat terveyden ja turvallisuuden suojelua ja tapaturmien torjuntaa.

*Suositus B3.1.11 – Virkistysmahdollisuudet,
posti ja vierailut aluksella*

Korvataan 4 j kohta seuraavasti:

j) mahdollisuus käyttää aluksen puhelinjärjestelmää maihin suuntautuviin puheluihin mahdollisesti kohtuullista korvausta vastaan edellyttäen, että kyseinen yhteys on käytettävissä.

Lisätään uusi 8 kohta:

8. Laivanvarustajien tulisi, siinä määrin kuin se on kohtuullisesti mahdollista, järjestää aluksissaan oleville merenkulkijoille internetyhteys mahdollisesti kohtuullista korvausta vastaan.

*Suositus B4.4.2 – Merimiespalvelut
satamissa*

Lisätään uusi 5 kohta ja numeroidaan uudelleen seuraavat kohdat:

5. Jäsenvaltioiden tulisi, siinä määrin kuin se on kohtuullisesti mahdollista, järjestää merenkulkijoille, jotka ovat laivoilla heidän satamissaan tai ankkuripaikoissaan, internetyhteys mahdollisesti kohtuullista korvausta vastaan.

Muutokset ohjeiston sääntöön 3.2 – Ruoka ja ruoanpito

and recreational facilities/Access to shore-based welfare facilities

Standard A3.1 – Accommodation and recreational facilities

Replace paragraph 17 by the following:

17. Appropriate seafarers' recreational facilities, amenities and services, including social connectivity, as adapted to meet the special needs of seafarers who must live and work on ships, shall be provided on board for the benefit of all seafarers, taking into account Regulation 4.3 and the associated Code provisions on health and safety protection and accident prevention.

*Guideline B3.1.11 – Recreational facilities,
mail and ship visit arrangements*

Replace paragraph 4(j) by the following:

(j) reasonable access to ship-to-shore telephone communications, where available, with any charges for the use of these services being reasonable in amount.

Insert new paragraph 8:

8. Shipowners should, so far as is reasonably practicable, provide seafarers on board their ships with internet access, with charges, if any, being reasonable in amount.

Guideline B4.4.2 – Welfare facilities and services in ports

Insert new paragraph 5 and renumber the subsequent paragraphs:

5. Members should, so far as is reasonably practicable, provide seafarers on board ships in their ports and at their associated anchorages with internet access, with charges, if any, being reasonable in amount.

Amendments to the Code relating to Regulation 3.2 – Food and catering

Standard A3.2 – Food and catering

Normi A3.2 — Ruoka ja ruoanpito

Korvataan 2 a ja b kohdat seuraavasti:

a) että ruoka- ja juomavesivarastot ovat määrältään, ravintoarvoltaan, laadultaan ja monipuolisuudeltaan sopivia ottaen huomioon merenkulkijoiden määrä, uskonnosta ja kulttuurista johtuvat ruoalle asetettavat vaatimukset sekä matkan pituus ja luonne ja että ruokaa ja juomaa tarjoillaan merenkulkijoille maksuttomasti heidän työsuhteensa kestäessä;

b) että ruoanvalmistuksesta vastaava osasto on organisoitu ja varustettu siten, että merenkulkijoille tarkoitetut ateriat ovat riittäviä, monipuolisia, tasapainoisia ja terveellisiä ja että niiden valmistus- ja ruokailuolosuhteet täyttävät hygienian vaatimukset; ja

Korvataan 7 a kohta seuraavasti:

a) ruoka- ja juomavesivarastot koskien niiden määrää, ravintoarvoa, laatua ja monipuolisuutta;

Muutokset ohjeiston sääntöön 4.1 – Sairaanhoito aluksella ja maissa

Normi A4.1 – Sairaanhoito aluksella ja maissa

Lisätään uudet 5 ja 6 kohdat:

5. Kunkin jäsenvaltion tulee huolehtia siitä, että sen alueella olevien aluksien merenkulkijat, jotka tarvitsevat välitöntä hoitoa, pääsevät viipymättä nousemaan maihin ja voivat käyttää jäsenvaltion maissa olevia sairaanhoitopalveluja asianmukaisen hoidon saamiseksi.

6. Jos merenkulkija on kuollut aluksen matkan aikana, sen jäsenmaan, jonka alueella kuolema on tapahtunut tai, jos kuolema on tapahtunut aavalla merellä, sen jäsenmaan, jonka aluevesille alus seuraavaksi saapuu, on helpotettava laivanvarustajan vastuulle kuuluvaa ruumiin tai tuhkien kotimatkaa. Tällöin tulisi ottaa huomioon tarpeen mukaan merenkulkijan tai hänen lähiomaisensa toiveet.

Replace paragraphs 2(a) and (b) by the following:

(a) food and drinking water supplies, having regard to the number of seafarers on board, their religious requirements and cultural practices as they pertain to food, and the duration and nature of the voyage, shall be suitable in respect of quantity, nutritional value, quality and variety, and shall be provided free of charge during the period of engagement;

(b) the organization and equipment of the catering department shall be such as to permit the provision to the seafarers of adequate, varied, balanced and nutritious meals prepared and served in hygienic conditions; and

Replace paragraph 7(a) by the following:

(a) supplies of food and drinking water in relation to their quantity, nutritional value, quality and variety;

Amendments to the Code relating to Regulation 4.1 – Medical care on board ship and ashore

Standard A4.1 – Medical care on board ship and ashore

Insert new paragraphs 5 and 6:

5. Each Member shall ensure prompt disembarkation of seafarers in need of immediate medical care from ships in its territory and access to medical facilities ashore for the provision of appropriate treatment.

6. Where a seafarer has died during a ship's voyage, the Member in whose territory the death has occurred or, where the death has occurred on the high seas, into whose territorial waters the ship next enters, shall facilitate the repatriation of the body or ashes by the shipowner, in accordance with the wishes of the seafarer or their next of kin, as appropriate.

Guideline B4.1.3 – Medical care ashore

Suositus B4.1.3 – Sairaanhoido maissa

Lisätään uudet 4 ja 5 kohdat:

4. Kunkin jäsenvaltion tulisi huolehtia siitä, että merenkulkijoita ei estetä nousemasta maihin kansanterveydellisistä syistä ja että heillä on mahdollisuus täydentää aluksen varastoja, polttoainetta, vettä, ruokaa ja tarvikkeita.

5. Merenkulkijoiden olisi katsottava olevan välittömän sairaanhoidon tarpeessa, jos kyseessä on muun muassa:

a) vakava vamma tai sairaus;
b) vamma tai sairaus, joka saattaisi johtaa tilapäiseen tai pysyvään työkyvyttömyyteen;
c) tartuntatauti, joka aiheuttaa tartuntariskin muille miehistön jäsenille;

d) luunmurtuma, vaikea verenvuoto, rikkoutunut tai tulehtunut hammas tai vaikea palovamma;

e) vakava kipu, jota ei pystytä aluksella hoitamaan ottaen huomioon aluksen toimintatavat, sopivien kipulääkkeiden saatavuus ja niiden pitkäaikaisen käytön terveysvaikutukset;

f) itsemurhariski; ja

g) lääkärikonsultaatiopalvelun suositus antaa hoitoa maissa.

Suositus B4.1.4 – Muille aluksille annettava lääkintäapu ja kansainvälinen yhteistyö

Korvataan 1 k kohta seuraavasti:

k) kuolleen merenkulkijan ruumiin tai tuhkien kotimatkan järjestämiseen niin pian kuin se käytännössä on mahdollista. Tällöin tulisi ottaa huomioon tarpeen mukaan merenkulkijan tai hänen lähiomaisensa toiveet.

Muutos ohjeiston sääntöön 4.3 – Terveiden ja turvallisuuden suojeleminen ja tapaturmien torjunta

Normi A4.3 – Terveiden ja turvallisuuden suojeleminen ja tapaturmien torjunta

Korvataan 1 b kohta seuraavasti:

b) asianmukaisia varotoimenpiteitä, joilla pyritään torjumaan aluksella työssä

Insert new paragraphs 4 and 5:

4. Each Member should ensure that seafarers are not prevented from disembarking for public health reasons, and that they are able to replenish ships' stores, fuel, water, food and supplies.

5. Seafarers should be considered to be in need of immediate medical care in cases of, but not limited to:

(a) any serious injury or disease;

(b) any injury or disease which might lead to temporary or permanent disability;

(c) any communicable disease which poses a risk of transmission to other members of the crew;

(d) any injury involving broken bones, severe bleeding, broken or inflamed teeth or severe burns;

(e) severe pain which cannot be managed on board ship, taking account of the operational pattern of the ship, the availability of suitable analgesics and the health impacts of taking these for an extended period;

(f) suicide risk; and

(g) a tele-medical advisory service recommending treatment ashore.

Guideline B4.1.4 – Medical assistance to other ships and international cooperation

Replace paragraph 1(k) by the following:

(k) arranging for the repatriation of the bodies or ashes of deceased seafarers, in accordance with their wishes or those of their next of kin, as appropriate, and as soon as practicable.

Amendment to the Code relating to Regulation 4.3 – Health and safety protection and accident prevention

Standard A4.3 – Health and safety protection and accident prevention

Replace paragraph 1(b) by the following:

(b) reasonable precautions to prevent occupational accidents, injuries and diseases on board ship, including through the provision of all necessary appropriately-sized personal protective equipment and

tapahtuvia tapaturmia, vammoja ja sairauksia, mukaan lukien kaikkien tarvittavien oikeankokoisten henkilönsuojainten tarjoaminen, ja toimenpiteet, joilla pyritään vähentämään tai torjumaan haitallisessa määrin ympäristötekijöille ja kemikaaleille altistumisesta johtuvaa vaaraa samoin kuin aluksen laitteiston ja koneiden käyttämisestä johtuvaa loukkaantumisen tai sairastumisen vaaraa;

Muutokset ohjeiston sääntöön 4.3 – Terveiden ja turvallisuuden suojelu ja tapaturmien torjunta

Normi A4.3 – Terveiden ja turvallisuuden suojelu ja tapaturmien torjunta

Korvataan 5 kohdan johtolause, lisätään uusi 5 a kohta ja numeroidaan uudelleen seuraavat alakohdat:

5. Kunkin jäsenvaltion on huolehdittava,
a) että kaikki sen lipun alla purjehtivilla aluksilla työsuhteessa olevien, toimivien tai työskentelevien merenkulkijoiden kuolemat tutkitaan ja kirjataan asianmukaisesti ja raportoidaan vuosittain Kansainvälisen työtoimiston pääjohtajalle julkaistavaksi maailmanlaajuisessa rekisterissä;

Suositus B4.3.5 – Raportointi ja tilastojen kokoaminen

Lisätään uudet 4 ja 5 kohdat:

4. Normin A4.3 5 kohdan a-alakohdan mukaisesti raportoitavan kuolemantapauksen tulisi olla Kansainvälisen työtoimiston määrittelemässä muodossa ja käyttää sen luokitusta.

5. Kuolemantapauksesta raportoitavien tietojen tulisi sisältää, muun muassa, tiedot kuolemantapauksen tyypistä (luokka), aluksen tyypistä ja bruttovetoisuudesta, kuoleman tapahtumapaikasta (merellä, satamassa, ankkuripaikalla) sekä merenkulkijan sukupuolesta, iästä, ammattiasemasta ja osastosta.

Liitteiden muutokset

measures to reduce and prevent the risk of exposure to harmful levels of ambient factors and chemicals, as well as the risk of injury or disease that may arise from the use of equipment and machinery on board ships;

Amendments to the Code relating to Regulation 4.3 – Health and safety protection and accident prevention

Standard A4.3 – Health and safety protection and accident prevention

Replace the chapeau of paragraph 5, insert new paragraph 5(a) and renumber the subsequent subparagraphs:

5. Each Member shall ensure that:

(a) all deaths of seafarers employed, engaged or working on board ships that fly its flag are adequately investigated and recorded, and reported on an annual basis to the Director-General of the International Labour Office to be published in a global register;

Guideline B4.3.5 – Reporting and collection of statistics

Insert new paragraphs 4 and 5:

4. The fatality data to be reported under subparagraph (a) of paragraph 5 of Standard A4.3 should be in the format, and using the classification, as specified by the International Labour Office.

5. The fatality data should include, but not be limited to, information on the type (classification) of death, ship type and gross tonnage, location of fatality (at sea, in port, at anchorage), and seafarer's sex, age, occupational position and department.

Amendments to Appendices

Appendix A2-I – Evidence of financial security under Regulation 2.5, paragraph 2

Replace item (g) by the following:

Liite A2–I – Näyttö rahavakuudesta säännön 2.5 2 kohdan mukaisesti

Korvataan g kohta seuraavasti:

g) laivanvarustajan nimi tai rekisteröidyn omistajan nimi, jos se on eri kuin laivanvarustaja;

Liite A4–I – Näyttö rahavakuudesta säännön 4.2 mukaisesti

Korvataan g kohta seuraavasti:

g) laivanvarustajan nimi tai rekisteröidyn omistajan nimi, jos se on eri kuin laivanvarustaja;

(g) name of the shipowner, or of the registered owner if different from the shipowner;

Appendix A4–I – Evidence of financial security under Regulation 4.2

Replace item (g) by the following:

(g) name of the shipowner, or of the registered owner if different from the shipowner;

2.

Laki

julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:
lisätään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) 12 lukuun uusi 4 a ja 4 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 luku

12 luku

**Julkisen työvoima- ja yrityspalvelun
toimeenpano ja siihen liittyvä yhteistyö**

**Julkisen työvoima- ja yrityspalvelun
toimeenpano ja siihen liittyvä yhteistyö**

4 a §

Merenkulkualan yksityiset työvoimapalvelut

Edellä 4 §:ssä säädetyn lisäksi merenkulkualalla yksityisiä työvoimapalveluita tarjoavien on:

1) informoitava henkilöasiakastaan tämän työsopimukseen perustuvista oikeuksista ja velvollisuuksista;

2) varmistettava, että henkilöasiakkaan työsopimuksen ehdot ovat siihen sovellettavan lainsäädännön ja työehtosopimuksen mukaisia ja että henkilöasiakkaalla on merityöhön vaadittu pätevyys ja tarvittavat pätevyysasiakirjat; sekä

3) annettava henkilöasiakkaalleen työsopimus nähtäväksi ennen sen allekirjoittamista ja jäljennös allekirjoitetusta työsopimuksesta.

Työ- ja elinkeinoministeriön tietoon tulleet merenkulkualan yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajien velvoitteiden laiminlyönnit käsitellään tarvittaessa merimiesasiain neuvottelukunnassa.

4 b §

*Henkilöasiakkaan taloudellisen aseman
turvaaminen merityössä*

Yksityisen työvoimapalvelun tarjoajan on varmistettava, että suomalaisella tai ulkomaisella aluksella työskentelevällä henkilöasiakkaalla on oikeus saada korvaus työsuhdesaatavista työnantajan vakuutuksesta tai muusta vastaavasta järjestelmästä työsopimukseen sovellettavan lain mukaisesti.

Henkilöasiakasta on ennen työsopimuksen allekirjoittamista informoitava siitä, kuinka korvausta haetaan I momentissa tarkoitetusta järjestelmästä.

Tässä pykälässä säädetty ei rajoita merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:n perusteella määräytyviä työnantajan velvoitteita vuokratyössä suomalaisella aluksella.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

3.

Laki

työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) 49 §:n 2 momentin
3 kohta sekä
lisätään lakiin uusi 143 a ja 143 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

49 §

*Työpaikkailmoituksen vastaanottamisesta
kieltäytyminen ja ilmoituksen poistaminen*

Työvoimaviranomainen voi kieltäytyä ottamasta vastaan avointa työpaikkaa koskevan työpaikkailmoituksen tai poistaa ilmoituksen palvelualustalta, jos ilmoituksen perusteella on ilmeistä tai työnantajan aiemman menettelyn perusteella taikka muutoin on perusteltua syytä epäillä, että:

3) työnantaja olennaisesti laiminlyö työsopimuslain 2 luvussa tai merityösopimuslain 2 ja 3 luvuissa säädettyjä velvollisuuksiaan tai velvollisuuttaan suorittaa veroja tai lakisääteisiä maksuja;

49 §

*Työpaikkailmoituksen vastaanottamisesta
kieltäytyminen ja ilmoituksen poistaminen*

Työvoimaviranomainen voi kieltäytyä ottamasta vastaan avointa työpaikkaa koskevan työpaikkailmoituksen tai poistaa ilmoituksen palvelualustalta, jos ilmoituksen perusteella on ilmeistä tai työnantajan aiemman menettelyn perusteella taikka muutoin on perusteltua syytä epäillä, että:

3) työnantaja olennaisesti laiminlyö työsopimuslain 2 luvussa tai merityösopimuslain (756/2011) 2 ja 3 luvuissa säädettyjä velvollisuuksiaan tai velvollisuuttaan suorittaa veroja tai lakisääteisiä maksuja;

143 a §

Merenkulkualan yksityiset työvoimapalvelut

Edellä 143 §:ssä säädetyn lisäksi merenkulkualalla yksityisiä työvoimapalveluita tarjoavien on:

1) informoitava henkilöasiakastaan tämän työsopimukseen perustuvista oikeuksista ja velvollisuuksista;

2) varmistettava, että henkilöasiakkaan työsopimuksen ehdot ovat siihen sovellettavan lainsäädännön ja työehtosopimuksen

mukaisia ja että henkilöasiakkaalla on merityöhön vaadittu pätevyys ja tarvittavat pätevyysasiakirjat; sekä

3) annettava henkilöasiakkaalleen työsopimus nähtäväksi ennen sen allekirjoittamista ja jäljennös allekirjoitetusta työsopimuksesta.

Työ- ja elinkeinoministeriön tietoon tulleet merenkulkualan yksityisten työvoimapalveluiden tarjoajien velvoitteiden laiminlyönnit käsitellään tarvittaessa merimiesasiain neuvottelukunnassa.

143 b §

Henkilöasiakkaan taloudellisen aseman turvaaminen merityössä

Yksityisen työvoimapalvelun tarjoajan on varmistettava, että suomalaisella tai ulkomaisella aluksella työskentelevällä henkilöasiakkaalla on oikeus saada korvaus työsuhdesaatavista työnantajan vakuutuksesta tai muusta vastaavasta järjestelmästä työsopimukseen sovellettavan lain mukaisesti.

Henkilöasiakasta on ennen työsopimuksen allekirjoittamista informoitava siitä, kuinka korvausta haetaan I momentissa tarkoitetusta järjestelmästä.

Tässä pykälässä säädetty ei rajoita merityösopimuslain 13 luvun 13 a §:n perusteella määräytyviä työnantajan velvoitteita vuokratyössä suomalaisella aluksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

4.

Laki

merityösopimuslain 3 luvun 1 §:n ja 13 luvun 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merityösopimuslain (756/2011) 3 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohta ja 13 luvun 12 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 luku

3 luku

Vapaat kotimatkat

Vapaat kotimatkat

1 §

1 §

Vapaat kotimatkat työsuhteen kestäessä

Vapaat kotimatkat työsuhteen kestäessä

Työnantajan on maksettava työntekijän matka kotipaikkakunnalle ylläpitolineen, kun:

1) kyse on äitiys-, erityisäitiys-, isyys-, vanhempain- taikka hoitovapaan alkaessa tehtävästä kotimatkastasta;

Työnantajan on maksettava työntekijän matka kotipaikkakunnalle ylläpitolineen, kun:

1) kyse on *raskaus-, erityisraskaus-,* vanhempain- taikka hoitovapaan alkaessa tehtävästä kotimatkastasta;

13 luku

13 luku

Erinäiset säännökset

Erinäiset säännökset

12 §

12 §

Työntekijän kuolema

Työntekijän kuolema

Jos työntekijä kuolee työstä johtuvissa olosuhteissa, työnantajan on viipymättä ilmoitettava työntekijän kuolemasta tämän lähiomaiselle.

Jos työntekijä kuolee *matkan aikana,* työnantajan on viipymättä ilmoitettava työntekijän kuolemasta tämän lähiomaiselle *ja työsuojeluviranomaiselle.* Työsuojeluviranomaiselle on annettava tieto kuolemantapaukseen johtaneista olosuhteista, jos ne ovat työnantajan tiedossa ja mahdollisuuksien mukaan muut tiedot, jotka työsuojeluviranomainen kuolemantapauksesta pyytää.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
. Sen 12 §:n 1 momentin voimaantulosta
säädetään kuitenkin asetuksella.*
